

CUMHURİYET DÖNEMİNDE MODERNLEŞMENİN KADIN SİMGESİ: AFET İNAN (1925-1938)

Olca ÖZKAYA DUMAN*

Volkan PAYASLI**

Öz

Gelenekten gelen mutlakiyetçi monarşinin mutlak hüviyetinin zayıflamaya başladığı, hürriyet ve anayasal sistem söylemleriyle iki ayrı dönemde tecrübe edilecek olan parlamenter monarşinin hükmünün süreceği, eskiye oranla daha köktenci bir yenileşmenin inkılapçı izlerinin belirmeye başladığı ikircikli bir dönemin tanığı ve adananıdır Afet İnan. Dolayısıyla Afet İnan, bu ara dönemin geçiş sancılarını tecrübe etmiş, döneminin her türden siyasal, sosyal, kültürel ve entelektüel atmosferinden beslenmiş, kadın hakları, arkeoloji ve antropoloji gibi çalışmaların öncüsü olmuştur.

Eski ile yeni, geleneksel ile modern, mutlakiyet ile anayasal sistem arasında kalınan bir dönemin tam da ortasında, kendisine yaşamın her alanında bir yer ve yön bulma çabasını tecrübe etmiştir. Tarihin bu önemli dönemecinin tanığı olan Afet İnan, yaşadığı dönem içerisinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çöküşten bir kuruluş öyküsü yazılan dönemin etkin kadrosu içerisinde yer alacak olan Afet İnan'ın, bu kuruluş ve kurtuluş hikâyesinin neresinde yer aldığı, sahip olduğu değer ve geliştirdiği düşüncelerini nasıl bir ortamda oluşturduğu, çalışmanın cevabını aramaya gayret gösterdiği soruların başında yer almaktadır. Kendi ifadesiyle, şahsını Atatürk'ün talebesi ve ilim arkadaşı olarak tanımlayan İnan'ın, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecini pek çok alanda temsil eden bir değeri olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet İnan, Atatürk, Cumhuriyet, İnkılap, Modernleşme.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.
E-mail: ozkaya@mku.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8907-6997>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

E-mail: vpayasli@mku.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7495-9711>.
Makalenin Geliş Tarihi: 06.12.2017, Makalenin Kabul Ediliş Tarihi: 10.03.2018.

Abstract

THE WOMAN SYMBOL OF MODERNISATION IN THE REPUBLICAN PERIOD: AFET İNAN (1925-1938)

Afet İnan is the witness and dedicant of an indecisive period in which the traditional absolutism began to decline, parliamentary monarchy which would be experienced in two different periods would dominate with the discourses of freedom and constitutional system and the reformist traces of a more radical modernization began to emerge compared to the past. Therefore, Afet İnan experienced the transitional pains of this interregnum period and enjoyed omnifarious political, social, cultural and intellectual atmosphere of the period and became the pioneer of studies like women's rights, archaeology and anthropology.

In the midst of a period between old and new, traditional and modern, absolutism and constitutional system, she experienced herself an effort to find a place and a direction in every aspect of life. Afet İnan, who was the witness of this historical turning point, will be evaluated during the period which she lived. Afet İnan would take part in the active cadre of the era when a story of foundation from collapse was written. Her position in this story of foundation and emancipation, the environment in which she had her virtues and developed her ideas are among the subjects of this study. With her own words, describing herself as the student and scholarly companion of Atatürk, İnan is understood to have a virtue of representing the modernization process of Turkish Republic in numerous fields.

Keywords: *Afet İnan, Atatürk, Republic, Revolution, Modernization.*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde Batılıların devletin iç işlerine müdahil olmasını önlemek için Osmanlı aydınlarının, padişahın var olduğu ancak kesin olarak hükmetmediği toplumun tamamını temsil eden bir Meşrutiyet sistemine geçme çabaları, 24 Aralık 1876 tarihinde vuku bulmuştu. Ancak anayasal ve parlamentolu sistemin ömrü pek uzun olmamıştı. II. Abdülhamid, 93 Harbi'nin ardından meclisi feshetmiş, 1878'de Anayasa'yı askıya almıştı. Ancak tıbbiyeli öğrencilerden oluşan Meşrutiyet yanlısı subayların yer aldığı ve aynı zamanda sivil kanadı bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarının da baskısıyla önce Makedonya'da, sonra tüm Osmanlı coğrafyasında özgürlük havasını estiren Meşrutiyet 23 Temmuz 1908 tarihinde tekrar ilan edilmişti. Afet İnan ise 30 Ekim 1908 tarihinde dünyaya gelmiştir. İmparatorluğun çöküşü ve Cumhuriyet'e giden süreçte yaşamını sürdürmüş, aynı zamanda dönemin

siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel dönüşümünü bizzat gözleme imkânına sahip olmuştur. İleriki dönemlerde de sürekli tartışılabilen “Cumhuriyet’in Osmanlı’nın devamı mı, yoksa bir kırılma noktası mı olduğu” sorusuna en iyi cevabı verecek yine kendisi olmuştur. Afet İnan, yukarıda da bahsedildiği üzere II. Abdülhamid’in ve anayasal düzene geçişin fikri cereyanlarının çarpıştığı bir dönemde doğmuştur. Babası İsmail Hakkı Bey, İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi’nden mezun olmuş ve Osmanlı Devleti’nin sınırları içerisinde Pomakların yaşadığı Ropcoz adlı küçük kasabaya fen memuru olarak atanmıştır. İnan’ın büyük dedesi Kunduracı Mustafa Ağa, büyükannesi Zülfü Molla’dır. Zülfü Molla, büyük çocuğu Sadık’ı Doyran Müderrisi Emrullah Efendi’nin kızı Ayşe ile evlendirmiş ve bu evlilikten Şehzane adında bir çocuk dünyaya gelmişse de Sadık genç yaşta bağırsak hastalığından ölmüştü. Bu durum üzerine surre eminliğinde bulunmuş ve posta müdürlüğü yapmış olan Kesendireli Hüsametdin Efendi ile Ayşe evlendirilmiştir. Hüsametdin Efendi’nin hem Ayşe hem de Şehzane’nin hayat tarzı üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. İnan’ın annesi olan Şehzane, Makedonya sınırları içinde yer alan Doyran’dan farklı olarak kıyı kenti Kesendire’de okula gitmiş, farklı kültürlerle tanışma imkânına erişmiştir. Hüsametdin Efendi, II. Abdülhamid’in baskıcı yönetimi karşısında yer almış ve hürriyet peşinde koşan her Türk aydını gibi birtakım gizli cemiyetlerde çalışarak faaliyetlerini Paris’te sürdürmüştü. Şehzane, 1905 yılında Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi’ni bitirmiş, ardından Kesendire’ye orman fen memuru olarak atanan İsmail Hakkı Bey ile evlenmiştir. Meşrutiyet’in hürriyet havasının estiği 30 Ekim 1908 tarihinde Afet dünyaya gelmiş, 1912 yılında ise erkek kardeşi Ahmet Reşat Vodina’da doğmuştur. Aynı sene Balkan Savaşı’nın patlak vermesiyle birlikte ailesi Anadolu’ya göç ederek İstanbul’da bir akrabalarının evinde ikamet etmişlerdir.¹

Afet, 4 Mart 1913 tarihinde ilkokula Adapazarı’nda başlamıştır. Babasının tayini nedeniyle önce Ankara, daha sonra Eskişehir’in Mihaliççik kasabasına yerleşerek burada birinci ve ikinci sınıfı okumuştur. Cami avlusu içinde yer alan mahalle okuluna erkek kardeşi Ahmet Reşat ile giden Afet, bu okuldan fazla bir şey öğrenememişti.

¹ Arı İnan, **Afet İnan**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 13-29; Afet İnan, **Atatürk’ten Mektuplar**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s. 1.

15 Mayıs 1915'te annesi veremden ölünce iki kardeş öksüz kalmış, sürgünler ve savaşa tanıklıklar da ruh hallerinde derin izler bırakmıştı. Babası, anneannesi ve tanıdıkları ona bu acıyı unutturmak için çok çaba göstermiş ve Afet'i kır gezilerine çıkararak avutmaya çalışmışlardı. Afet İnan daha sonra "*Mihalıççık sanki bizim ailenin ikinci doğum yeri olmuştu. Bütün yerlilerle dost olan aile büyüklerimiz, burada muhacirliklerini unutmuş gibi idiler*" diyerek yıllar sonra, ölen anneannesi anısına buraya bir kütüphane yaptırmıştır. Babasının 1916 yılında orman müfettişi olarak Ankara'ya atanmasıyla tekrar Ankara'ya dönmüşler, Efi mahallesinde belediyenin yanında bir çıkmaz sokakta oturmuşlardı. Ravza-i Nisvan adını taşıyan bir okula gitmeye başlayan İnan, o yıllara ait izlenimlerini anılarında şöyle ifade etmiştir:²

"... Artık okuyor ve yazabiliyordum. Bir gün öğretmen bana şiir ezberlemem için ödev vermişti. Doğrusu şiirin manasını anlamıyordum. Örneğin ilk mısrada Kalb-i tahassüs yerine tecessüs okumuştum. Bunu bir türlü düzeltemiyordum. Evde babam yardımcı olmuş ve bu şiiri ezberlemiştim. Sultan Osman günü töreninde kıyafetimiz şöyle idi: Önlüklerimizin üzerine beyaz bir kumaşa yazılmış 'Ravza-i Nisvan' iki taraftan çapraz olarak göğsümüze tutturulmuş, başımızda 'Şemsisiper' denilen beyaz, kenarı fistolu ve kurdela ile süslenmiş bir başlık. Okulumuz bugünkü Denizciler caddesinin yan sokaklarından birinde idi. Hükümet meydanına kadar yürürken, önümüzde at üzerinde eski giysileriyle kişiler bulunuyordu. Bunlar benim üzerimde çok etkili olmuştu..."

Ankara yıllarında babasından din hakkında bilgiler edinmiş ve namazı öğrenmişler, ölen annelerinin ruhu için dualar etmişlerdi. İnan, daha çocukluk yıllarında ikinci bir savaşa, yani I. Cihan Harbi'ne tanık olmuş ve 1917'de işgal sırasında Biga'ya yerleşip 1920 yılında altı yıllık ilkokul öğrenimini tamamlamıştı. İlkokuldan verilen belgede "*Birinci olarak terfi etmiştir*" yazmaktaydı. Babası ve büyükannesinin öğrenim yaşantısında büyük etkisi olmuştu. Zira eve kitap ve gazeteler getirilerek Afet'e okuturlardı. İlkokuldaki tarih bil-

² A.e., s. 2-3; Emine Gümüşsoy, "Atatürk'ün Yakınındaki İki İsim: Afet İnan ve Ali Çavuş", *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 2011.

gisinin Osmanlı'dan Selçuklu zamanına kadar uzandığını anılarında da ifade etmiştir. Tarihe olan merakı kanımızca çocukluk dönemine kadar gitmekteydi. Biga'dan önce Alanya'ya, kısa süre sonra da Elmalı'ya geçmişlerdi. Savaş yıllarında bulabildiği kitapları okumuş ve aile dostları Arif Hoca'dan özel dersler almıştı. Babasının kendisine getirdiği Fransızca bir atlas üzerinden Latin harflerini öğrenmeye ve okumaya başlamıştı. Elmalı'da öğretmenlik sınavına girmiş ve sınavı kazanmıştı. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ardından Söke'ye gitmişler, burada fazla kalmayarak Bursa'ya geçmişlerdi. Burada okula devam etmek için girmiş olduğu sınavı kazanarak Kız İlk Öğretmen Okulu'nun üçüncü sınıfına kaydolmuştu. İnan, dördüncü sınıfa geçince babasının tayini önce İnegöl, sonra da Sinop'a çıkmış; bunun üzerine son iki yılını aynı okulda yatılı olarak geçirmişti. Hafta sonları babasının akrabalarında kalmış, onun gönderdiği harçlıklar ile kitap alarak yoğun bir şekilde okumayı sürdürmüştü. Kardeşi Ahmet Reşat da Ziraat Okulu'na gitmekteydi. Bu bağlamda sürekli yapılan yer değişiklikleri ve yaşanan savaşlar onları olumsuz etkilemenin yanı sıra yurdun dört bir tarafını tanıma ve çeşitli kültürleri edinme imkânına erişmişlerdi. Zira kendisi de anılarında bu dönemde yaşadıklarının milli bilinç ve yurt sevgisinin, benliğinin oluşumunda ne kadar etkili olduğunu ifade etmiştir.³ Yıllar sonra anılarını Cumhuriyet Gazetesi'nde kaleme alan İnan, yaşananlardan şöyle bahsetmekteydi:⁴

“...İzmir'i ilk önce vapurla geçerken görmüştüm, işgal altında idi. Biga olaylarından sonra Kuvayı Milliye ile Ankara'ya giden babama, Antalya'da ailece kavuşacaktık. Bir taraftan babama gidiyoruz diye seviniyor öte yandan yurdumuzu istilasında görmekten çok hüüzün duyuyordum. Çünkü Biga'da çete savaşları bitmişti. Ama düşman ordusu şehre hâkim olmuştu. İstanbul'un karanlık günlerini bu deniz yolculuğuna hazırlanırken türlü müşküller içinde olduğumuzu aile büyüklerimizin sıkıntı ve endişelerinden anlıyorduk. İlkokulda olan biz iki kardeş, Antalya, Alanya, Elmalı'da babamın orman müfettişliği ile geçen günlerimizde hep savaş ve kurtuluş sözleriyle ve haberiyle yaşadık...”

³ Arı İnan, a.g.e, s. 31-55; Afet İnan, a.g.e, s. 3-5.

⁴ Cumhuriyet, 28 Ekim 1972.

24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Konferansı'nın başarı ile sonuçlanması ardından tek hedefi Lozan'da öğrenim görmek olmuştu. Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde modern dünyanın dili olan Fransızca'yı öğrenmek istiyordu. Bursa Kız Öğretmen Okulu'nu 1925 yılında bitirdikten sonra İzmir'deki Redd-i İlhak İlkokulu'na öğretmen olarak atanmıştı. Aradan üç hafta geçtikten sonra 11 Ekim 1925 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'e geleceğini öğrenmişti. Paşa, İnan'ın okulu tarafından onuruna verilen çay partisine katılmıştı.⁵ Bu çalışmamızda İnan'ın, Atatürk ile tanışması ve sonrasında biyografisini ele alırken hem tarihe nasıl tanıklık ettiğini hem de tarih yazımına olan katkılarını ele alacağız.

1. Afet İnan'ın Mustafa Kemal Paşa ile Tanışması ve Sonrası Tarihsel Gelişmeler (1925-1935)

Afet İnan'ın Mustafa Kemal Paşa ile tanışması da henüz 17 yaşındayken İzmir'de olmuştu. İlk etapta Paşa'nın sağında yer alan Kazım Özalp ile konuşmuşlardı. Paşa kendisi ile ilgilenmiyordu. Fakat İnan'ın "*Nerelisin?*" sorusuna verdiği cevap ilgisini çekmişti, zira Makedonyalı idi. İnan'ın, annesinin Selanik'in Doyran kasabasından olduğunu öğrenince kendisiyle ilgilenmeye başlamıştı. İnan'ın küçük yaşlardan beri yabancı dil öğrenmeye merakı vardı. Paşa'nın eğitim-öğretime ne kadar önem verdiğinin biliyor ve kendisine açılmak istiyordu. Henüz üç haftalık öğretmen iken dahi öğrenimini sürdürmek ve yabancı dil öğrenmek istiyordu. Tek isteği Avrupa'da tahsiline devam etmektir. Bu arzusunu öğretmen okulundan çıkacağı sırada bir okul vazifesinde canlandırmıştı. Atatürk, müsamere gecesi öğrendiği bu arzu ile ilgilenmiş, okul ziyaretinin ertesi günü İnan'ın İzmir'de Orman Kontrol Memuru olan babası Hakkı Efendi ile tanışmış ve tayinini Ankara'ya çıkartmıştı. Mustafa Kemal Paşa, Afet'in bir süre öğretmenlik yapıp daha sonra Paris'e gitmesini istiyordu. Afet'e babasına gönderilmek üzere bir mektup yazdırmış, bu mektubu Fahrettin Paşa'ya da okumuştur. Mektupta babasının isteği doğrultusunda hareket edeceğini ve İzmir'de kendisine bir ev alınacağını, artık tamamı ile Atatürk'ün manevi kızı olduğunu yazmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın bu tarihten itibaren İnan'ın hayatında önemli bir etkisi olmuş, öğrenim ve çalışmalarını onun gözetiminde

⁵ *Milliyet*, 13 Kasım 1985; Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016, s. 21.

sürdürmüştür. Nitekim Paşa'yla Ankara'ya geldikten hemen sonra bir okula tayin edilse de dil öğrenimi için iki yıllığına İsviçre'nin Lozan şehrine gönderilmiş, 1925-1927 yılları arasında Rochment Yatılı Okulu'nda öğrenimini tamamlamıştır.⁶

Lord Kinross “Atatürk” adlı yapıtında konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir:⁷

“... Bu gezilerden birinde İzmir'de Afet adında genç bir öğretmenle tanıştı. Bir orman müfettişinin kızı olan Afet Hanım, o sırada, eğitimini tamamlamak için, ya İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'na ya da Avrupa'ya gitmeyi çok istiyordu. Gazi, Afet Hanımla aslında Makedonyalı olduğu ve kendi söylediğine göre 'ailesinden iyilik gördüğü için' onunla ilgilendi. Böylece eğitimini tamamlamak ve arkadan da öğretmenlik mesleğinde ilerlemesini sağlamak konusunda yardım önerisinde bulundu. Afet Hanım bu öneriyi teşekkürle kabul etti. Önce Lozan'da, sonra İstanbul'da Fransız Lisesinde okudu...”

Andrew Mango'nun “Atatürk” adlı eserine göre; Mustafa Kemal Paşa, Afet'i İkinci Ordu Müfettişi Fahrettin'e (Altay) şöyle anlatmıştı:⁸

“...Ailesi Selanik'te bizim aile ile akraba denecek kadar yakındır. Kendisine burada tesadüf ettiğime sevindim. Annesi ölmüş, babası genç bir kızla evlenmiş bu da hayatını kazanmak için öğretmen olmuş. Okumaya çok meraklı, fakat tahsilini ilerletmeye imkân bulamıyormuş, kızım olmayı kabul etti. Ankara'ya gelecek, hem öğretmenlik yapacak hem de tahsilini yükseltmek imkânı bulacağım.”

Fahrettin Paşa, aynı anısında; “Atatürk'ün bu üzgün döneminde bir arkadaş bulmuş olmasına hepimiz sevindik” demiştir. Altay,

⁶ Emine Gümüşsoy, **a.g.m.**; Tuba Çameli, “Afet İnan'ın Bilinmeyen Günlüğü”, **Hürriyet**, 22 Şubat 2003; Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, Cilt: 3, 3. Baskı, İstanbul, 1969, s. 493; Taylan Sorgun, **İmparatorluktan Cumhuriyete (Fahrettin Paşa Anlatıyor)**, İstanbul, Kamer Yayınları, 1998, s. 403-404.

⁷ Lord Kinross, **Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu**, İstanbul, Altın Kitaplar, 2007, s. 543.

⁸ Sorgun, **a.g.e.**, s. 390; Ayrıca Bkz: Andrew Mango, **Atatürk-Modern Türkiye'nin Kurucusu**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2016, s. 507.

1925 yılının Ekim ayında Çankaya Köşkü'nde Afet Hanım ile ilgili bir anısına da detaylı bir şekilde yer vermektedir:

“Atatürk çocuklarını Avrupai tarzda yetiştirmek için Madam Bauer adında bir İsviçreli hanımı işe almıştı. Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde verilen akşam yemeğinden sonra Bauer ile dans etmiş, valslerden sonra yalnız başına zeybek oynamıştı. Manevi kızları yatmaya gönderildikten sonra Afet Hanım tek başına yorgun bir şekilde salonda kalmıştı. Atatürk Fransızca, 'Bu kız çok iyidir ve daha iyi olacaktır. Onu mükemmel yetiştireceğim, benim bu hallerim ona zor geliyor ama alışacaktır. Ben dostlarıma olduğum gibi görünmek isterim.' Atatürk, Afet'in yanına oturarak ortaya doğru: 'Afet beni çok sever, hem de okumak meraklısıdır... Ben de onu çok severim kabiliyetini gördüğüm için ona en yüksek tahsili yaptıracağım, lisan öğreteceğim. Geleceğin yüksek bir hanım efendisi olacaktır...' Afet Hanım'ın cevabı dikkatliydi: 'Paşam hiç üzülmeyiniz size olan derin saygı ve sevgilerimden sonra en büyük zevkim okumaktır. Bana bu fırsatı veriyorsunuz çok müteşekkirim...'”⁹

Utkan Kocatürk (U.K.) yıllar sonra Afet İnan ile (A.İ.) yapmış olduğu mülakatta 1925-1927 yılları arasında yaşadıklarını şöyle dile getirmişti:¹⁰

“U.K.: Lozan'a ne tahsiline gönderildiniz?

A.İ.: Orada birçok yabancı öğrenciler vardı, yani yabancı dediğim, çeşitli memleketlerden gelenler vardı, pansiyona (pensionnat) deniyordu. Oraya yatılı olarak kaydolduk. Lisan öğreniyorduk. Başka derslerde vardı. Demek 1925'in sonunda gitmiş oluyoruz. 1926 orada, 1927 yazında geldik.

U.K.: 1.5 sene kadar Lozan'da kalmış oluyorsunuz... 1927'de geldiniz. Sonra tekrar gittiniz mi yine?

⁹ Andrew Mango, yapıtında olayın 1926 yılının Ekim ayında geçtiğini yazsa da (s. 508) yaşananlar 1925 yılında gerçekleşmiştir. Zira Afet 1926 yılında Lozan'dadır. Bkz: Sorgun, a.g.e, s. 394-395.

¹⁰ Utkan Kocatürk, “Prof. Dr. Afet İnan'la Bir Konuşma”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı: 3, 1985; Nutuk ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz: Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, İstanbul, Pozitif Yayınları, s. 625-627; Cemal Granda, **Atatürk'ün Uşağı İdim**, İstanbul, Hürriyet Yayınları, 1973; Mango, a.g.e, s. 531.

A.İ.: 1927’de geldim, işte o sırada Atatürk ilk defa İstanbul’a gelmişti ve Saray’da oturuyordu. Dolmabahçe’de oturuyordu ve bir büro tertip etmişti kendisine... Orada bu Nutku yazmış, Büyük Nutku... Ankara’da yazmış, orada üzerinde tekrar çalışıyordu... Benim bildiğim, gördüğüm her akşam da davetlileri çağırıyor ve Nutuk okunuyordu. Okunduğu zaman herkes fikrini söylüyor... Ya tashih ediyor yahut müdafaa ediyordu. Yani her akşam Nutuk... Şimdi ben onda çok heyecan duyuyordum. Çünkü çocukluğumda Biga’da bulunmuştuk, İstiklâl Harbi zamanında... Onlara ait de bazı şeyler oldukça, tabii yeni yeni öğreniyordum birçok şeyleri de., işte ondan sonra.. Bir akşam yalnız dedi ki: ‘Şimdi hiç kimseye söz vermeyeceğim ve bunu dinleyeceksiniz!’ ve ‘Gençliğe Hitabeyi’... Kendi el yazısıyla olan kısım ki onu zannediyorum orada yazdı, yani Saray’da... Ve ondan sonra da okudu ve çok mütehassis olarak kimseye söz vermedi...”

İnan’a göre; Mustafa Kemal Paşa geçmişle övünmez, ancak geleceği ve gelecekte yapacaklarını tartışabilirdi. Kendisiyle röportaj yapmaya gelen bir Fransız gazetecinin “*Bu zamana kadar neler yaptınız?*” sorusuna “*Bana bu zamana kadar ne yaptığımı değil bundan sonra neler yapacağımı sorunuz*” demişti. Anılarını düzenli tutar yapacağı inkılapları üstü örtülü ifade ederdi. İnkılapların zamana yayılmasına karşıydı. Bir gün Dil Devrimi tartışılırken Yunus Nadi “*gazetenin bir kısmının eski, bir kısmının yeni dille çıkmasını*” önerince, Atatürk öfkelenerek; “*Bu, ya birden bire olur, ya da hiç olmaz. Sizin söylediklerinizi uygulayacak olursak kuşaklar arasında bir ikilik açmaktan başka hiçbir şey yapmamış oluruz*” demişti.¹¹

İnan, Harf İnkılabı ile ilgili Yahya Kemal ve Mustafa Kemal Paşa arasında geçen hadiseye de tanık olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Yahya Kemal’e tasavvur ettiği Harf İnkılabından bahsetmiştir. Şair, “*Nasıl olur? Koskoca Türk kültürü ne olacak?*” diye sormuş; Atatürk, hiç cevap vermemiştir.¹² Bu bağlamda İnan’ın 1928 tarihinde

¹¹ **Milliyet**, 10 Kasım 1979.

¹² “Atatürk ve Şair”, **Akşam**, 19 Kasım 1961 (Afet İnan’dan nakil) makalesinden aktaran Bkz: Nezahat Özcan, “Yahya Kemal Beyatlı’nın Elçilik Yılları ve Diğer Resmi Vazifeleri”, **Bilgi**, Sayı: 1, Bahar 1996, s. 35.

gerçekleşecek Harf İnkılabının yapılış sürecine de tanık olduğu anlaşılmaktadır.

Afet İnan, Türkiye'ye döndükten sonra Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde 1927-1929 yılları arasında yatılı olarak öğrenimini sürdürmüştü.¹³ Mustafa Kemal Paşa'nın çocukluk arkadaşı ve en yakın dostlarından biri olan Asaf (İlbay) Bey, o dönemlerde İnan'ın Köşk'e geçmesinde bir nebze de olsa önemli rol oynamıştır. "Çocukluk Arkadaşım Atatürk" adlı yapıtında konuya ilişkin önemli bilgiler vermektedir. İlbay, Paşa ile yapmış olduğu konuşmada; "*Köşk'ün idaresinin şefkatli bir kadının eline muhtaç olduğunu, Mehmet ve İbrahim efendilerin sizin istirahatınızı temin etmede kâfi olmayacağını, köşkte size candan bağlı bir kadın olursa daha rahat edeceklerini*" ifade buyurmuşlardı. Paşa kendisine "*İnkılap başlangıcında bana bir kız kardeş tavsiye ettiler, geldi köşkün idaresini eline aldı*" diyerek gelen kişinin alışkanlığının dışında tertiplere gitmesiyle kendisine yol verdiğini ifade etmiştir. İlbay'ın eşi Paşa'yla tekrar konuşmuştur. Yaşananlar anıda şu şekilde nakledilmiştir:¹⁴

"Paşam, size şefkatli ve candan bir Türk kadını lazımdır. Bu kadın da, Afet Hanım olabilir. Bu kızın, bildiğimize göre, size uzaktan bağı vardır, ağırbaşlı ve namusludur... İyi ama Afet, Dame de Sion'da tahsildedir. Onun tahsiline mani olmak istemiyorum. Paşam, sizin huzurunuz feyiz veren bir mekteptir. O yüksek huzurda Afet Hanım da diğer arkadaşlarınız gibi feyiz alır."

Yaşananlardan kısa bir süre sonra İnan, Çankaya Köşkü'nün idaresini eline almıştır. Eve ve Paşa'ya bakıyor, onu rahatlatmaya çalışıyor, masasında başköşeye oturuyor, halk arasında Paşa'ya eşlik ediyordu.¹⁵ Aydemir'de eserinde; "*İnan'ın Mustafa Kemal Paşa'nın hayatında yalnızlığı gidererek bir huzur iklimini yarattığını, kendi ruhuna yakın olduğunu bu sebeple hiçbir yakınına göstermediği sevgi ve yetiştirici ilgiyi gösterdiğini*" söyleyerek Afet İnan'ın sözlerine şöyle yer vermişti: "*Atatürk'ün çevresine güç alıştım. Çok tecrübesizdim. O büyük bir şahsiyetti ve şunu kavradım ki, onu anlamam*

¹³ Cumhuriyet, 9 Haziran 1985.

¹⁴ Asaf İlbay, *Çocukluk Arkadaşım Atatürk Mustafa Kemal'le 45 Yıl*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2014, s. 120-121.

¹⁵ Kinross, a.g.e, s. 543-549.

için şahsiyetleşmem lazım... ”¹⁶

Öğrenimini sürdürdüğü Fransız mektebi kendisinin tarihçi olmasında büyük bir rol oynamıştı. Zira o dönemde İstanbul’da gördüğü birçok Türk mimarisinden ve medeniyetinden Fransız tarihinde bahsedilmemişti. Coğrafya kitabında Türkler hakkında “barbar” kelimesi kullanılmış, resimlerle birlikte ikinci derece “secondaire” bir ırk olduğundan bahsedilmiş, bu durum İnan’da büyük üzüntüye neden olmuştu. Derhal Notre Dame De Sion’daki öğretmenine “*Ne münasebet! Biz böyle değiliz! Niçin ikinci derecede bir ırk olalım?*” dediğinde, hocasının bunun umumi bir kanaat olduğunu ifade etmesi çok gücüne gitmişti. O sırada Prof. E. Pittard’ın “Irklar ve Tarih (Les Races et l’ Historie, Paris: 1924)” adlı kitabından edindiği bilgilerle coğrafya kitabında yazılanlar uymuyordu. İnan, bu kitabı Paşa’ya vermişti.¹⁷ Ancak İnan’a göre tarım geliştirilebilir, madenler çıkarılıp işlenirse Türkiye, Hindistan’a giden yollarını açabilirdi. Türkiye’nin kendisini kurtarması Asya’ya yoğunlaşarak ve Batı’nın desteğini alarak mümkündü. Paşa, kitabı aldıktan sonra konu üzerine meşgul olmuş çevresindeki tarihçilerle hareket edip yeni kitaplar getirmeye başlamıştı. İnan da bu konu için hazırlıklar yapmaya başlamış, İstanbul’da iken “Evolution de l’ Hummanite” serisini alarak “Türklerin cihan tarihinde en eski çağlardan beri hakiki yeri nedir?” ve “Medeniyette hizmetleri neler olmuştur?” sorularına yanıt aramaya başlamıştı. Bunlar üzerine uğraşırken, sınavdan geçerek öğretmenliğe ve Ankara Musiki Muallim Mektebi’nde Tarih ve Yurt Bilgisi derslerini vermeye başlamıştır.¹⁸

Yurt Bilgisi için okutulacak ders kitabını gören Mustafa Kemal Paşa, kitabı yeterli bulmamıştı. Konular ilgisini çektiği için İnan’ın Fransız lisesinde okuduğu “Instruction Civique” kitabından tercüme yapmasını istedi. Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Tevfik Bıykoğlu, bu konulara ait çeşitli kitapları araştırarak Almandan bazı tercüme yapmıştı. İnan’ın görevi; konuya ilişkin kitapları araştırmak, bulmak, okumak ve tercüme ederek notlar almaktı. Paşa da Fransızcadan ve Türkçeden okuduklarına bu tercümelerden de ya-

¹⁶ Aydemir, a.g.e, s. 494.

¹⁷ Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 256; Kocatürk, a.g.m.

¹⁸ Afet İnan, **Atatürk’ten Mektuplar**, s. 10.

rarlanarak bazı konuları yazmış ya da kendilerine yazdırmıştır. Ülkenin kurucusu Mustafa Kemal Paşa, yeni kurulan çağdaş Türk toplumunun okullarında demokrasi kültürünün yerleşmesini sağlayacak dersin kitabını da kendisi yazmak durumunda kalmıştır; “Yurttaşlar İçin Medeni Bilgiler” kitabını oluşturarak demokrasi kültürüne birinci derece katkı sağlamıştı.¹⁹ Kitap, 5.000 adet basılmış, geliri Himaye-i Etfal Cemiyeti vasıtasıyla Sultan Ahmet Fakir Çocukları Bakım Cemiyeti’ne bağışlanmıştı. Bu işle Himaye-i Etfal Reisi ve Kırıkkale mebusu Dr. Fuat Beyefendi ilgilenmiştir. Cemiyet Reisi de “*Pek Muhterem Afet Hanım Efendi*” başlıklı telgrafında şunları yazmaktaydı:²⁰ “... *Sultan Ahmet Fakir Çocukları Bakım Cemiyeti Bürohanesi ve mahfelerine ziyaret etmekle vaki olan iltifadınıza kimsesiz çocuklar namına arzı şükran eylerim. Müessesemize yapmış olduğunuz pek büyük eyiliğin kıymetini ölçmek imkânı yoktur. Bu husustaki muavetinize ayrıca teşekkürler ederim.*”

İnan, bu dönemde “Askerlik Vazifesi”, “İntihap”, “Vergi Bilgisi”, adlı kitapları da kaleme almıştır. Büyük Erkân-ı Harbiye Reisi Müşir Fevzi Paşa, “Askerlik Vazifesi” adlı kitap için şunları dile getirmiştir:²¹

“...*Ankara Musiki Muallim Mektebi Tarih ve Yurt Bilgi-*

¹⁹ Mustafa Kemal Paşa, Başbakan İsmet Paşa’ya şu telgrafı çekmiştir: “... *Vatandaş çocuklarını iyi vatandaş olarak yetiştirmek için klasik öğrenim programları arasında yer alan yurt bilgisinin önemi bilinmektedir. Yurt bilgisi notları olarak öğretmen Afet İnan tarafından şimdiye kadar yayınlanan seçim, vergiler, askerlik ve vatandaş için medeni bilgiler kitaplarının gerekli kısımlarını bir araya getirerek ve (vatandaş için medeni bilgiler) kitabının birinci cildi olarak yeniden bastırılmak üzere düzenlenmesini önerdim. Devlet örgütünün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin, Hükümetin, Özel İdareler ve Belediyelerin nasıl kurulup, nasıl işlediğini, Şirketler ve Bankalarla eski Kapitülasyonlar, siyasi partiler ve aile konularını içeren ve Recep Bey tarafından yeni yazılan kitap da aynı kitabın ikinci cildini oluşturmaktadır... Bu kitabın okutulacağı sınıfların bir üst sınıfa geçmiş olan öğrenciye de okullarını bitirmeden önce programlara ek olarak okutulmasını çok faydalı bulmaktayım. Bundan başka bu kitapların ülkede vatandaşlara okutulması için alınacak her önlemin değerli olacağı düşüncesini taşıyorum...*” Afet İnan, **Medeni Bilgiler**, İstanbul, 2008, s. 17-22; Ayrıca Bkz: Özer Ozankaya, “Yurttaşlar İçin Medeni Bilgiler ya da Çok-Partili Dönemde Rafa Kaldırılan Demokrasi Dersleri”, **Mülkiye**, Cilt: 26, Sayı: 233, Mart-Nisan 2010, s. 93; Carter V. Findley, **Modern Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 279; Klaus Kreiser, **Atatürk**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 289; Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, Cilt: 1, İstanbul, 1966, s. 443; Volkan Payaslı, Olcay Özkaya Duman, **Tarihe Tanık ve Adanmış Bir Ömür: Afet İnan**, Ankara, Gece Kitaplığı, 2018, s. 67-68.

²⁰ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A- VIII, D- 96, F-36-2.

²¹ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A- VIII-2, D-96, F-14-27; **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A- VIII-2, D-96, F-14-28; **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A- VIII-2, D-96, F-17.

si muallimi Afet Hanımefendinin vücuda getirdiği (Askerlik Vazifesi) adlı eserleri; bütün efradı milletin askerlik bilgisi noktası nazarından bilinmesi ve bellemesi icap eden esasları çok veciz ve vazih olarak ihtiva ve gençleri askerliğe teşvik etmesi itibariyle mucibi şükran görülmüş ve bu kıymetli eserden her münevver ferdin birer adet tedarik etmesi, ailesine ve muhitine okutup belletmesi vatana bir hizmet borcu olacağı münasebetiyle de şayanı tavsiye bulunmuştur. Bu kitabın hasılatı askeri lisemizde okuyan askeri yetimlerine tahsis olunmak kaydı ile Himayeyi Etfal Cemiyetine terk ve adedine bir lira kıymet takdir edilmiştir. Binaenaleyh hem bu emri hayra iştirak etmek ve hem de, bilhassa bu eser muhteviyatını ordumuz vasıtasıyla de bütün efradı millete tamim eylemek maksadiyle bütün zabitlerimizin bundan birer adet tedarik ederek bizzat ailelerine ve muhitlerine ve hizmeti filiyesi müddetince okuma ve yazmada, talim ve terbiyede temayüz etmiş efradımıza terhis edilirlerken bu kitaplardan birer adet hediye vererek bu efradın memleketlerine gittikleri zaman kendi ailelerine ve muhitlerine okutmaları ve belletmeleri hususunu temin eylemelerini ve askerlik şube zabitlerimizin keza bizzat ve mıntıklarındaki münevverler vasıtasıyla köylere kadar bu kitaplardan gönderilmesine ve okutulmasına hizmet etmelerini, aledderecat kumandanların ve müessese amirlerinin de bizzat bu hususa ehemmiyet atfetmelerini lazım görmekteyim... ”

Afet İnan, “Medeni Bilgiler” kitabını yazarken hayatı boyunca uğraşacağı bir konuya vesile olmuştu. 1930 yılının Mart ayında iki aylık öğretmenken, geçmiş deneyimlerinden hareket ederek, bilginin uygulamaya geçmesi için kız ve erkek talebelerle Belediye Kanunu’nun uygulanması yönünde etkinlik yapmıştı. Belediye Kanunu’nu okumuş öğrencilere de buna göre bir seçim tecrübesi yaşatmak istemişti. Her sınıf hazırlanmış ve seçim yapılmış, Belediye Başkanı da o zamanki kanuna göre bir kız olmuştu. Fakat Selahattin adındaki bir öğrencinin elinde bir kâğıtla “Efendim, siz, bize yanlış bir şey yaptırınız! Çünkü Kanun, kadınlara rey verme hakkını vermiyor! Bu hak yalnız erkeklere ait!” diyerek itirazda bulunması üzerine; İnan, ağlayarak Mustafa Kemal Paşa’nın yanına gitmişti. Yanında

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya da vardı. Paşa, konu üzerinde çalışmasını başka ülkelerdeki uygulamaları incelemesini istemişti. Ayrıca Çankaya Köşkü'ne devlet adamlarından, Hukuk Mektebi hocalarından konu üzerine konuşacak kişileri davet etmişti. Daha önce 25 Mart 1929 tarihinde TBMM tutanaklarında yer alan Belediye Kanun Layihası'nda kadınlara yönelik bir seçim hakkı yer almamıştı.²² Ancak bir yıl sonra, İstanbul Mebusu Süreyya Paşa'nın Belediye Kanunu Layihası'nın tadili hakkındaki 20 Mart 1930 tarihli önerisinin görüşülmesi için Meclis'te ivedilik kararı alınmıştı.²³ Nihayetinde tartışmalar sonrası, Türk kadınının belediye seçimlerinde seçme hakkı 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilmiş oldu.²⁴ Yine aynı tarihte Afet İnan, Halk Fırkası'na ilk kadın aza olarak kabul edilmişti. İnan, Türk Ocağı'nda kadınların intihap haklarına dair bir konferans vermişti.²⁵ Konferansı Mustafa Kemal de yakından takip etmiştir. İnan, açılış konuşmasına *"Bir Türk vatandaşı olarak seçim hakkının, cinsiyet farkı gözetilmeden herkesi kapsamasını istiyorum"* sözleriyle başlamış; *"Cumhuriyetimizin politika rejimi eşitlik ilkesine dayanır... Kamu hizmetlerinin iyi idaresinde erkeklerin olduğu kadar kadınların da savunacağı pek çok hakları vardır. Kadınlarımızın toplumuz hakkında bildirecekleri fikirleri vardır... Türk kadının belediye seçimlerine katılması hakkının tanınması, Büyük Millet Meclisi'ne üye seçmek ve seçilmek hakkının da yakın zamanda tanınip uygulanacağına şüphesiz mesut bir başlangıçtır"* sözleriyle sonlandırmıştır. Belediye seçimlerine kadınların katılması kanununun Parlamento'da onaylanması üzerine Kadın Birliği, 11 Nisan 1930 tarihinde Sultanahmet Meydanı'nda bir miting düzenlemiştir.²⁶ Konferansın

²² **TBMM Zabıt Ceridesi**, D.3, C.IX, 25 Mart 1929; Kocatürk, **a.g.m.**, s. 7-8; **Milliyet**, 7 Aralık 1984.

²³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, D.3, C.XVII, 20 Mart 1930; **TBMM Zabıt Ceridesi**, D.3, C.XVII, 22 Mart 1930; **TBMM Zabıt Ceridesi**, D.3, C.XVII, 24 Mart 1930.

²⁴ Belediye İntihaplarında rey sahibi olmak için: 1) Türk olmak, 2) İntihap başlamadan evvel laakal altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu vesaik ile ispat etmek, 3) 18 yaşını bitirmiş olmak, 4) ağır hapis cezasına mahkûm olmamak 5) Hidematı ammeden memnun bulunmamak 6) Hırsızlık dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, iflas gibi muhilli hay-siyet gibi suçlarla mahkûm bulunmamak lazımdır. 7) Silahaltında bulunan askerler, jandarmalar, zabıtlar ve polisler, askeri memurlar belediye intihabına karışmazlar bkz: **TBMM Zabıt Ceridesi**, C,18, D,3, 3 Nisan 1930, s. 7; **TC Resmi Gazete**, Sayı: 1471, Kanun No: 1580, 14 Nisan 1930, s. 8826; Payaslı, Özkaya Duman, **a.g.e.**, s. 76-77.

²⁵ **Akşam**, 4 Nisan 1930.

²⁶ **Hâkimiyeti Milliye**, 4 Nisan 1930'den aktaran Nuray Keskin, "Kadınların Siyasal Haklarında İlk Aşama: 3 Nisan 1930 Belediye Seçimlerinde Seçme ve Seçilme Hakkı" <https://>

hazırlık sürecini ve İnan'a dair görüşlerini, döneme tanık eden Şevket Süreyya Aydemir şöyle anlatmaktadır:²⁷

“...Afet İnan ilk defa, Ankara Türk Ocağında konuşacaktır. Aydınlar, profesörler, yabancı diplomatlar davetlidir. Afet İnan'ın tebliği için günler ve geceler hazırlanılmıştır. Fakat Afet Hanımın kürsüde kıyafeti ile dahi, bir başka kadın olarak görülmesi lazımdır. İşte o zaman bu kıyafet Atatürk'ü uzun uzun düşündürür. Resimler, şekiller çizilir. Nihayet terziler çağrılır ve henüz 22 yaşındaki bu genç kıza, yarı öğretmen, yarı rahibe, yarı kürsü profesörüne yakışan bir kıyafet, Atatürk'ün bin bir titizliği içinde meydana çıkar. Ondan sonra Afet İnan'ın yolu seçilmiştir: Hoca ve sosyal hayatta etkili bir kadın müderris olacak... Artık iki taraflı bir çaba başlar. Nitekim bugün Afet İnan bir kürsü profesörüdür. Ama arada sosyal problemler üstünde Atatürk için bir kültür sembolü de olmuştur. Mesela kadınlara Türkiye'de belediye seçimleri hakkı meselesi, onun Musiki Öğretmen Okulunda çocuklara verdiği bir mektep vazifesi ile ön plana çıkar...”

İnan'ın tarihe olan ilgisi, Paşa'nın da etkilenmesine vesile olmuştu. Dönemin tanıklarından Şevket Süreyya Aydemir, “Tek Adam” adlı eserini kaleme alırken, bu hadiseye detaylı şekilde yer vermişti. O zaman Musiki Muallim Mektebi'nde Tarih ve Yurt Bilgisi öğretmeni olan Afet İnan ile Mustafa Kemal arasındaki yaşananları eserinde şöyle aktarır:²⁸

“...Hayır, olmaz bunun üzerinde meşgul olalım, sen çalış, dediler... Ondan sonra Atatürk'ün Türk tarihine ilgisi devamlı olmuştur. Evvela yaklaştırma, zihni bağlantılar şeklinde başlayan, Afet İnan'la evde yahut gezintilerde devamlı konuşmalar şeklinde geçen bu ilgiler, sonraları daha derin ve sistemli araştırmalara yönelmiştir... O günlerden sonra tarih ve dil konuları onu, gece ve gündüzleri yorulmadan meşgul eden faaliyet alanları olarak genişledi. Bu

www.academia.edu/3105596/Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_Siyasal_Haklar%C4%B1nda_%C4%B0lk_A%C5%9Fama_3_Nisan_1930 (Son Erişim Tarihi: 11.05.2016).

²⁷ Aydemir, a.g.e., Cilt: 3, s. 496-497.

²⁸ A.e., s. 433-435.

çalışmaların ilk açıklanması, 28 Nisan 1930 da, Türk Ocağının altıncı kurultayı münasebetiyle düzenlenen toplantıda yapıldı. O zaman Musiki Muallim Mektebi öğretmeni olan Afet Hanım (İnan) Gazi'nin çok yakından ilgilendiği konferansını verdi. Türk tarihinin eskiliğinden, Türklerin kurduğu büyük medeniyetlerden bahsetti ve sonra 40 imzalı bir takrir verdi. Bunda Türk tarihinin tetkiki için bir heyet teşkili isteniyordu. Heyet üyelerini ocağın merkez heyeti seçecekti. İşte 'Türk Tarih Kurumu'nun esasını teşkil eden 'Türk Tarihi Merkez Heyeti' böyle kuruldu..."

Afet İnan, 23 Nisan 1930 tarihinde Türk Ocakları'nın VI. kurultayına Aksaray delegesi olarak katılmıştı. Kurultayda ismini işitip de yakından tanımadığı şahıslarla karşılaşmıştı. Toplantılara katılıp tartışmaları dinlerken, Türk Ocaklarının yeni üyesi olduğu için faaliyetleri hakkında pek bilgi sahibi değildi. O sıralar kadın hakları konusunda araştırmalar yapmış ancak kendisi ile bu konuda tartışacak kimse bulamamıştır. Bir gün toplantıdan çıkınca Türk Ocakları'na ait kitap ve belgelerle Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğu Orman Çiftliği'nde Marmara Köşkü'ne gitmişti. Paşa'yla arasında şu konuşma geçmişti: *"Atatürk, 'Sen bir faaliyet göstermeyecek misin?' diye sorunca, düşüncemi şu suretle açıkladım: Türk Ocaklarında, kadın azaların daha ziyade çoğalması ve faaliyeti için teşebbüste bulunmak ve kadın hakları meselesini bu muhitte de yaymak, isteğimi söyledim."* Konuşmadan sonra Paşa, İnan'dan Türk Ocakları'nın yasasını istemişti. O zamanlar İnan, eğitim hayatına yeni atılmıştı. Tarih derslerini sadece bir kitaptan değil, yeni çıkmış kitaplardan okuyarak, çıkardığı notları Hâkimiyet-i Milliye matbaasında bastırıyor ve derse o basılmış notları götürüyordu. Paşa, kendisine bu notların meselenin izahı için yeterli olacağını söylemiş, bunun üzerine çalışmasını ve tarihten bahsetmesini istemişti. İnan, notlarını geceli gündüzlü çalışması sonrası hazırlamış ve Çankaya Köşkü'nde bulunan kurultayın bazı üyelerine sunmuştu. Afet'in bir kültürel sembol olarak kürsüde farklı görünmesi için Atatürk uzun uzun düşünmüş ve bazı tasarımlarda bulunmuştu. Henüz 22 yaşında olan bu genç kız için terziler çağrılmış, yarı öğretmen, yarı profesöre benzer bir giyim, Atatürk'ün de çabasıyla ortaya çıkmıştı. Atatürk, gömleğinin kollarına takılmak üzere kendi pırlanta kol düğmelerini Afet'e hedi-

ye etmişti. Kürsüde nasıl hitap edeceğine dair dönemin ünlü hatibi Hamdullah Suphi Bey'den (Tanrıöver) dersler almıştı. Afet, yolunu kadın bir müderris olmaya adanmıştı. 28 Nisan 1930 tarihinde Kurultay'ın dördüncü ve son toplantısında nutkunu okumuştur. Nutuk iki kısımdan oluşmaktaydı: Birincisi *“Türk Ocakları yasının ikinci ve üçüncü maddelerinin açıklanması”*, ikincisi *“Yeni neşriyata göre medeniyetin menşesinde Türklerin yeri nedir ve ne olmalıdır?”*²⁹. *“Türk tarih ve medeniyetini ilmi surette tetkik etmek için hususi ve daimi bir heyetin teşkiline karar verilmesi ve bu heyetin azasını seçmek salahiyyetinin merkez heyetine bırakılması”* teklifi, Prof. Sadri Maksudi (Arsal) ve Reşid Galip tarafından da desteklendi. Yapılan müzakereler sonucunda Türk Ocakları Kanunu'na 84. madde olarak *“Merkez heyeti, Türk tarihi ve medeniyetini ilmi bir surette tetkik ve tettebbu eylemek vazifesiyle mükellef olmak üzere bir Türk tarihi tetkik heyeti teşkil eder”* şeklinde bir madde eklenmişti. Bu bağlamda, 4 Haziran 1930 tarihinde on altı üyeden oluşan bir Türk Tarihi Tetkik heyeti teşkil edilmişti. Bu heyette Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri olan Tefik Bıyıkoglu Başkan, Yusuf Akçura ile Samih Rifat Başkan Vekili, Reşid Galip Genel Sekreter olarak yer almıştı. Üyeler, Afet İnan, İsmail Hakkı (Uzunçarşılı), Hamit Zübeyir (Koşay), Halil Ethem (Eldem), Ragıp Hulusi, Reşid Saffet (Atabinen), Zakir Kadiri (Ugan), Sadri Maksudi (Arsal), Mesaroş (Ankara Etnografya Müzesi uzmanı), Mükrimin Halil (Yınanç), Vasif Çınar ve Yusuf Ziya'dan (Özer) teşkil etmekteydi.³⁰ Cemiyetin başına Bıyıkoglu'nun

²⁹ Yasanın ikinci ve üçüncü maddelerini şöyle izah ediyordum: *“Türk Ocağının maksadı; milli şuurun kuvvetlenmesi vesaire... Benim, hata etmiyorsam bundan anladığım şudur: Türk'ün Türklüğün ne olduğunu anlamak ve bu anlayışı kuvvetlendirmeğe çalışmaktır. Bence bu gayenin aydınlatılması için en nurlu güneş Türk'ün menşesini, medeniyetini, azametini tanıtan tarihtir. Bunu bilmiş ve cihana bildirmiştir. Dünden gafil olan bir insan bugününü bilmez ve yarına intikal eylemez. Aslını bilmeyen bir mevcudiyet içinde yaşadığı cihana yeniden kendini tanıttacak hayat eserleri gösterinceye kadar meçhul varlık halinde kalmaya mahkûmdur. Ben, acizane tarih hocalığı yaptığım için hiss ediyorum ki Türk milletinin yüksek tarihi hakkındaki bilgisi noksandır. Bize, hepimize geçmişin mekteplerinde bu hususta öğretilmiş şeyler hem noksandır; hem de yanlış. Yazık ki bu yanlış yol bugüne kadar önümüzdeki nesli yetiştiren bilgi ocaklarında da takip olunmuştur... Nutkun ikinci kısmındaki fikrimin özeti şudur: “Beşeriyetin en yüksek ve ilk medeni kavmi, vatani Altaylar ve Orta Asya olan Türklendir. Türk medeniyettir, Türk tarihtir.”* Bkz: Afet İnan, “Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşuna Dair”, **Bulleten**, Cilt:XI, Sayı: 42, Nisan 1947, s. 173-174; Ayrıca Bkz: Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, s. 258-259; Aydemir, a.g.e, Cilt:3, s. 496; **Hürriyet**, 22 Şubat 2003.

³⁰ Yusuf Halaçoğlu, “Türk Tarih Kurumu”, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**,

geçmesi, tarih çalışmalarının bizzat Mustafa Kemal tarafından takip edileceğinin bir göstergesiydi.

Şevket Süreyya Aydemir, İnan ile Mustafa Kemal arasındaki tarih konuşmalarını, kaleme aldığı eserinde: “*Tarih konularında Atatürk’ün ilk öğrencisi odur. Atatürk ilk sezilerini ve çalışmalarını adeta onunla işler. Mesela Afet’in elindeki Fransızca coğrafya kitabında Türkler ‘ikinci derecede ırk’ olarak gösterilmemiş miydi? Bu Atatürk’ü isyan ettirmede mi: ‘Niçin öyle olsun?’ ve sonra gece gündüz münakaşalar, araştırmalar başlar. Nitekim Afet İnan’ın 28.4.1930’da Türk Ocağındaki konferansının konusu da Türk kültürü ve Türklerin medeniyete hizmetleridir. Türkler medenidir, otoktondur, vs.*” sözleriyle ifade etmiştir.³¹

Tarihi tetkik etmek anlamında çalışmalar devam ederken, dışarda yaşanan 1929 ekonomik buhranı, etkisini hem toplumda hem de mecliste hissettirmeye başlamıştı.³² İnan, çok partili hayatın tekrar yaşama girmesine de tanık olacaktı. Mustafa Kemal Paşa’nın yakın arkadaşı ve Paris Büyük Elçisi olan Ali Fethi (Okyar) Bey, Yalova’da konuştur. Fethi Bey, İngiltere ve Paris’teki parlamentoda faaliyet gösteren siyasi partilerden bahsetmiş, bir taraftan da hükümetin ekonomi ve demiryolu siyasetini eleştirmişti. İşte bu yıllarda Gazi, ekonomide hükümetçe uygulanacak devletçilik politikası üzerine kitaplar okumakta ve çevresini hazırlamaktaydı. Gazi, Fethi Bey’in izlenen demiryolu siyasetini eleştiren görüşlerine katılmakla beraber; ekonomik açıdan devletçilik üzerinde mutabık olamamışlardı. Gazi, Fethi Bey’e şunları söylemiştir: “*Bütün bu söylediklerinizi yapabilmek ve hükümeti denetlemek için siz siyasi parti kurunuz. Ben size bu işte müzahir (yardımcı) olurum*”³³. Yıllar sonra anılarını “Cumhuriyet” gazetesinde “Atatürk ve Devletçilik” adıyla kaleme alan İnan yaşadıklarını şöyle anlatmaktaydı:³⁴

Cilt: 4, İstanbul, 2012, s. 547; Yusuf Sarımay, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, İstanbul, Ötügen Yayınları, 2005, s. 354-355.

³¹ Aydemir, a.g.e, Cilt: 3, s. 497.

³² Cem Emrence, **Serbest Cumhuriyet Fırkası: 99 Günlük Muhalefet**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s. 29; Cemil Koçak, **Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s. 75-165.

³³ Afet İnan, **Atatürk’ten Mektuplar**, s. 15; Arı İnan, a.g.e., s. 114; Ayrıca Bkz: **Akşam**, 12 Ağustos 1930.

³⁴ Afet İnan, “Atatürk ve Devletçilik”, **Cumhuriyet**, 10 Kasım 1971.

*“1930 yılı yaz aylarında yoğun bir iç politikanın içinde-
dir, Türkiye’imiz. Yalova’da Atatürk’ün çevresinde merkezi-
leşen bu gelişmelerin dış görünüşü, yeni bir siyasi partinin
programının ilan edilmesidir. Atatürk’ün yakın arkadaşları
o zaman Paris sefiri olan Fethi Okyar vazifesinden izinli
olarak Türkiye’ye gelmiş ve Yalova’da misafirdir. Atatürk’le
konuşuyorlar ben dinliyorum. Konu, memleketin ekonomik
durumu, demiryolları için Fethi Okyar diyor ki: Bir nesle
bu kadar mali yük verilmemelidir... Atatürk bu tenkitlere
cevap vermekten ziyade dinliyor ve bazı sorular soruyor
kendisine. Bir gün Fethi Okyar’a şu teklifi yaptı: Bütün bu
dediklerinizi kamuoyunda işleyerek yeni bir siyasi parti ku-
runuz. Ben size yardımcı olurum dedi. Serbest Cumhuriyet
Partisi, ekonomik yönden liberal sistemi programına koyar-
ak kurulmuş oldu.”*

1930’da Yalova’da tarihçiler, Mustafa Kemal Paşa ile çalışmakta ve CHP’nin iktisadi politikası üzerinde tartışmaktaydılar. Paşa, okuduğu kitaplar ve yaptığı görüşmeler sonucunda memleket ihtiyaçlarının karşılanması için İsmet Paşa’nın “mutedil devletçilik” anlayışında “mutedil (ılımlı)” olmanın kısıtlayıcı tarafını kaldırmak istemiştir. İnan, 1930’lu yılların siyasi ve ekonomik olaylarına ve Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşuna bizzat tanıklık etmiştir.³⁵ Aynı dönemde Yalova Köşkü’ne uzanan ağacın dallarının kesilmesi emrinin Atatürk tarafından verilmesine ve onun yeşile olan sevgisine Fethi Bey ve Kılıç Ali ile birlikte tanık olmuştur.³⁶ Zira Atatürk’ün farklı yönlerini keşfeden İnan’ın, onun her yönüyle döneminin üstünde ve ilerisinde duran fikirlerinden beslenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemin tanığı olmak İnan’a kendi düşüncelerini geliştirmede büyük bir birikim ve mukayese imkânı tanımış olmaktadır.

Atatürk’ün Afet’i bir kültürel sembol olarak görmesi ve onu her alanda ön planda tutması dikkate değerdir. Toplum, çağdaş dünyanın gerekliliklerine göre tabir yerindeyse ilmek ilmek işlemeye çalışan Atatürk, özellikle kadın hakları, kadının cemiyet yaşamında-

³⁵ Afet İnan, a.g.m., 10 Kasım 1971.

³⁶ Hürriyet, 25 Ağustos 2017; Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, s. 377; Mango, a.g.e, s. 538.

ki yeri, kamusal alanda var olması gereği gibi daha pek çok önemli konuda öncü çalışmalar başlatmıştır. Döneminin dünya liderleri arasında bu konudaki hassasiyeti ve öncü çalışmalarıyla ayrıcalıklı bir yer edinmiştir. Özellikle kadının çağdaşlaşması gereği yönündeki çabalarında, Afet İnan onun için bir rol model oluşturmalydı. 10 Aralık 1930 tarihinde Moskova Büyük Elçiliği'nden, Kâtibi Umumi Tevfik Bey'e çekilen telgrafta; Gazi'nin manevi kızı Afet için Rusya'dan Astragan bir kürk tedarik ve irsali hakkında bir emir gönderilmişti. Berlin'den siyah renkli, geniş ve biçimi son moda uygun olan boyu 1.30 santimetre yerine 1.25 santim gönderilmişti.³⁷ Atatürk'ün her alanda Afet'e değer biçmesi, onu Türk toplumunda kadınlara örnek şekilde modern çağa uygun giydirmesi de aslında zihninde yaratmak istediği topluma işaret etmekteydi.

Afet İnan, yazdığı yazılar, yayınladığı eserler ve katıldığı konferanslarda Türk kadınının hakları, siyasal yaşamdaki yeri, eğitimi, sosyal durumu gibi konulara bilhassa geniş yer vermiştir. Bu çalışmalardan biri 3 Nisan 1930 tarihinde Ankara'da belediye kanununda Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi hakkındaki konferansıdır. Atatürk'ün Türk kadınının haklarını kazandırılmasındaki çabasını öğretmiştir. Bu konuda "Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri" isimli eserini yayımlatmıştır. Ayrıca 28 Mayıs 1953'te merkezi Kopenhag'da olan Beynelmillel Kadınlar Alyansı'nın kongresine Ankara Üniversitesi'nin profesörü olarak 12 yaşındaki kızı ile birlikte katılmıştır. Aynı konferansta, Kadınlar Alyansı'nın idare heyetine üç sene için seçilmiştir.³⁸

İnan, kadın konusunda özellikle kadının eğitimi konusunda sadece kentlerde değil, eğitim işlerinin kırsalda yaşayan kadın için de gereğini vurgulamıştır. Köylü halkın ve kadının eğitilmesi için gerekli adımların atılmasını savunmuştur. Türk kadınının eğitime değer verdiğini bilmektedir. 11 Ekim 1936 yılında Ankara'nın doğusunda bulunan Peçenek köyüne ziyarette bulunmuş ve köydeki köylü kadınlar ile ilgili anısını şöyle aktarmıştır:

"...Bizim gelişimizi gören köylü kadınlar burada toplanmışlardı. Odada çocuklar ve küçük çocukları kucakla-

³⁷ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- V-2, D 79-304, F-4-1.

³⁸ Özgür Yıldız, "İlk Türk Kadın Tarih Profesörü: Afet İnan", Halide Edip Adıvar'ın Ölümünün 50.Yıldönümü Anısına Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt: 1, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2016, s. 143.

rında genç anneler etrafımızı sarmışlardı. Annelerin büyük derdi ve hevesi okuldu. “Çocuklarımızı okutmak istiyoruz” diyorlardı. Konuşkan ve şen bir anne de şunları tekrarladı: “Kocam askerliğini yeni bitirdi ve okumasını öğrenerek geldi. Şimdi çocuklarımı okutacağım diyor”. “Ya sen” dedim derhal cevap verdi. “Öğreteni bulunca şimdiden başlamaya hazırım” ...”³⁹

Anadolu seyahatlerinin, kırsalda kadının durumunu yerinde incelemek için önemli bir fırsat yarattığı görülmektedir. Elde ettiği veriler, bu yönde geliştirdiği düşüncelerini güçlendirmiş ve gereken işlerin başlatılması konusunda öncül olmuştur. İnan’ın sadece yazdığı eserler, konuşmalar, panellerle değil aynı zamanda bizzat sahada incelemeleriyle de pek çok konuda kadınlara ulaştığı ve haklarının savunuculuğunu yaptığı anlaşılmaktadır.

12 Mart 1931 tarihinde Türk Ocakları kapatılmış, fakat Mustafa Kemal Paşa’nın direktifi üzerine aynı kurucu üyelerle 15 Nisan 1931 tarihinde “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti” adı altında faaliyet göstermesi istenmişti. Ankara Halkevi’nin üst katında yer alan Cemiyet, yaz aylarında İstanbul Dolmabahçe Sarayı’nın giriş katında çalışmalarını sürdürüyordu.⁴⁰ İnan, Cemiyet’in bir üyesi olarak yoğun bir çalışma faaliyeti içerisine girmişti. Atatürk’ün başkanlığında toplanan tarih çalışmalarına katılarak pek çok kişiyle tanışma imkânına sahip olmuş, bir yandan da Ankara Kız Lisesi’nde öğretmenliğe devam etmişti. Yalova’da Atatürk’ün isteğiyle Türk Tarih Tezine temel teşkil edecek olan, orta ve lise dereceli okullar için hazırlanmış “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı kitabın yazarları arasında yer almıştı.⁴¹ O dönemlerde Atatürk’ün İslam tarihi kitaplarının yetersiz olduğuna ve bunları kendi tarafından toplatıldığına, Hz. Muhammed’in savaşlarını incelerken savaşın geçtiği yerlerin haritalarını bizzat çizdi-

³⁹ Yıldız, **a.g.m.** s. 144.

⁴⁰ Afet İnan, “Türk Tarih Kurumu’nun Kuruluşuna Dair”, s. 179; Arı İnan, **a.g.e.**, s. 116; François Georgeon, **Osmanlı Türk Modernleşmesi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016, s. 67-68.

⁴¹ Siyasi kimlikleri ağır basan diğer yazarlar şunlardır: Mehmed Tefik (Bıyıkoğlu), Samih Rifat (Çanakkale Milletvekili), Yusuf Akçura (İstanbul Milletvekili ve Ankara Hukuk Fakültesi profesörü), Dr. Reşit Galip (Aydın Milletvekili), Hasan Cemil (Çambel, Bolu Milletvekili), Sadri Maksudi (Arsal, Şebinkarahisar Milletvekili) Şemsettin (Günaltay, Sivas Milletvekili), Yusuf Ziya (Özer, İstanbul Hukuk Fakültesi’nde profesör) Bkz: **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, (1923-2000) Cilt: 1, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s. 190.

ğine tanık olmuştu.⁴² 1931’de tarih çalışmaları devam ederken, bir gün Çankaya Köşkü’ne gitmişti. Eski köşkün kütüphanesinde Atatürk’ün böbrek tedavisi için gittiği ve Viyana’da “Geçen Günlerim” başlığı altında, 30 Haziran 1918’den 28 Temmuz 1918 tarihine kadar tutmuş olduğu not defterini bulup okumuştur. Bu defteri Atatürk’e gösterdiğinde çok duygulanmış ve ilerde yayımlanması üzerine bazı açıklamalar yaparak kendisine emanet etmişti.⁴³

2-11 Temmuz 1932 tarihlerinde Atatürk’ün gözetiminde yabancı bilim adamlarının davetiyle Ankara’da gerçekleşen Birinci Türk Tarih Kongresine, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Azası Muallim Afet Hanım, “Orta Kurun Tarihine Umumi Bir Bakış” adlı bir bildiriye üç oturumda tebliğ etmişti. 24 yaşındaki Afet Hanım’a bu tebliği Atatürk vermiş ve kendisi bu şekilde Dr. Reşit Galip ile birlikte en uzun tebliğ sunanlardan biri olmuştu. Sunumunda tarihi başlangıç olarak IV. asrın ortalarına doğru Roma İmparatorluğu’nun haricindeki gelişmeleri ele aldığını ifade etmiş ve İslam coğrafyasına da değinmişti. İnan, Türklerin tarihteki öneminden ve gerileyişinden şöyle bahsetmiştir:⁴⁴

“...Türkler XVI. Asrın sonuna kadar devlet hayatında fikri hayatta ve iktisatta yani bütün hars seviyesince Avrupa’dan daima üstün bulunuyordu. Bu Türk harsından bahsederken, Türklerin insanlığın başlangıcında Çin’de, Hint’te, Mezopotamya’da, Mısır’da, Küçükasya’da, Cenubi Rusya’da, Ege havzasında kurdukları eski medeniyetleri bir tarafa bırakıyorum; yalnız tarihin vesikalarına dayanak malum medeniyetlerini kastediyorum. Avrupalılar, ancak XVI inci asırdan itibaren daha evvel başlamış oldukları Rönesans ve dini islahat sayesinde gelişmeye başladılar. Fakat XVI inci asır, tarihte Türklerin büyük asrı olarak kal-

⁴² Cumhuriyet, 23 Ağustos 1993; Arı İnan, a.g.e., s. 119-120

⁴³ Afet İnan, **M. Kemal Atatürk’ün Karlsbad Hatıraları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, s. 24; Ayrıca Bkz: Hakan Uzun, “Yazdığı Eserlerde Atatürk’ü Tanımak ve Anlamak: M. Kemal Atatürk’ün Karlsbad Hatıraları”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 59, Güz 2016, s. 165-180.

⁴⁴ Afet İnan, “Orta Kurun Tarihine Umumi Bir Bakış”, **Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Müzakere Zabıtları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 405-445.(<http://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>)(Son Erişim Tarihi: 28.09.2017); Zafer Toprak, **Darwin’den Dersim’e Cumhuriyet ve Antropoloji**, İstanbul, Doğan Kitap, 2012, s. 106, 154.

dı. XVII inci asrın sonuna doğrudur ki, tefevvuk Avrupa'ya geçti. Çünkü Türkler, dini dünya işlerinden ayırma hareketine teşebbüste, zamanımıza kadar, geri kaldılar ve Rönesans inkişafından mahrum oldular...”

İnan, “Tarihten Evvel ve Tarih Fecrinde” adlı konuşmasında Orta Asya’daki Türklerin yüksek bir kültür düzeyinde olduğunu vurgulamış ve Avrupa uygarlığını da bu kökene dayandırmaya çalışmıştı. Aynı şekilde, insanlara ev yapmasını öğreten ırkın Türkler olduğunu beyan etmiş ve bu iddiasını yabancı tarihçilerden aldığı belgelerle ispat etmeye uğraşmıştı. Aslında İnan’ın yapmaya çalıştığı; Türklerin Osmanlı Devleti’ni kurmadan önce, Orta Asya’da yüksek bir medeniyet kurduğu ve coğrafi koşullar nedeniyle dünyanın çeşitli yerlerine göç ederek, gittikleri yerlere medeniyetlerini taşıdıkları ve bu sebeptendir ki Mezopotamya’dan Avrupa’ya kadar tüm kültürlerin kurucusu oldukları ideası ile Türk Tarih Tezini güçlendirmektir. Onun tarihçiliği, “Türk Tarihinin Ana Hatlarını” yazmaktan, Arkeolog Hallet Çambel ile birlikte Türk Tarih Kurumu programının ana hatlarını Gazi Mustafa Kemal’in istediği doğrultuda açıklamaya kadar adanmış bir misyon tarihçiliğini temsil ediyordu. İnan, Gazi Mustafa Kemal’in masasının başköşesinde oturuyor, gezilerde yanında yer alıyor, düşüncelerini dikkatle not ediyor ve Türk Tarih Kurumunun ya da sosyal reformlarla ilgili diğer kurumun toplantılarında bunları savunmaya özen gösteriyordu.⁴⁵

11 Temmuz 1932 gecesinde Gazi Mustafa Kemal; Afet İnan, Yusuf Akçura, Hikmet Bayur ve Samih Rıfat’ın bulunduğu bir toplantıda, onlara “*Dil işlerini görüşme zamanı gelmiştir, ne dersiniz?*” diye sorar ve buna kendisi şu cevabı verir: “*Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni kurmalıyız*”. Aynı gece cemiyetin tüzüğü hazırlanır. Başkanlığa Samih Rıfat ve Genel Sekreterliğe Ruşen Eşref seçilerek İçişleri Bakanlığına verilen dilekçe ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulur.⁴⁶ Yıllar sonra, Dil Kurumu ile ilgili anılarını “Cumhuriyet” gazetesini ile paylaşan İnan, Türk Tarih Kongresi için hazırlanan tebliğlerin Çankaya’da Atatürk önünde okunduğunu ifade etmiş ve okunan teb-

⁴⁵ Akşam, 3 Temmuz 1932; Özgür Sevgi Göral, “Afet İnan”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, Cilt: 2, İstanbul, 2002, s. 220-221; Murat Katoğlu, “Cumhuriyet Türkiye’nde Eğitim, Kültür ve Sanat”, **Yakınçağ Türkiye Tarihi**, Editör: Figen Turna, Cilt: 1, İstanbul, s. 444-445; Kinross, a.g.e, s. 543.

⁴⁶ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, “Ellişer Yıl Ara ile Türk Dili”, **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1982.

liğlerdeki bazı kelimeleri anlamaması üzerine yanında bulunan Rıfat Bey'e sorduğunu belirtmişti. Bunun üzerine Atatürk, İnan'a "Niçin bu kelimeleri anlamıyorsun?" dediğinde, "Bu kelimelerin manasını anlamadığımı" söylemişti. Atatürk, konuşmasında nesiller arası dil anlaşmazlığına değinerek terimlerde öz Türkçeye yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştı. Dil Kurumu'nun kurulması için Atatürk, Ruşen Eşref Ünaydın'a direktif verirken; Türk Tarih Kurumu üyelerinden birkaçıyla birlikte kendisinin de yanlarında bulunduğunu ifade etmişti. Atatürk şu konular üzerinde duruyordu: "Türk dilinin sadeleştirilmesi, halkın konuşma diliyle yazı dili arasında bir birlik kurulması. Konuşma, edebiyat ve bilim dilimizin kesin kurullarla saptanması; tarihi metinlerden ve yaşanan halk lehçelerinden taramalar, derlemeler yaparak bir kelime ve terim hazinesi vücuda getirilmesinin sağlanması..."⁴⁷ İnan, Cumhuriyet'in ilanından sonraki kültürel dönüşümlere bizzat tanık olmakta idi.

Dil ve tarih meseleleri devam ederken, genç Cumhuriyet'in 10. yıldönümü için Ruşen Eşref, Falih Rıfkı Atay, Saffet Arıkan, Recep Peker, Fethi Okyar ve Afet Hanım bir araya gelmiş ve on yılın muhasebesi yapılmıştı. Yıllar önce kadınların seçme hakkı mücadelesini veren İnan, bu sefer kadınların seçilme hakkını gündeme getirmişti. Demokrasi için kadınlara seçilme hakkının verilmesinin gerekliliğini konuşmalarında belirtmişti. Herkesin o gece mutabık olduğu görüşe Atatürk şu karşılığı vermişti:⁴⁸ "... 'Cumhuriyet' rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz Cumhuriyeti kurduk, o on yaşını doldururken demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe tatbikata koymalıdır. Kadın haklarını tanımak da bunun bir icabı olacaktır. Müsterih olunuz". İnan'ın bu çabaları sonuçsuz kalmamış; ertesi yıl erkekler gibi kadınlar da sosyal hayatta eşit olacakları seçme ve seçilme hakkını kazanmıştı. İnan, yıllar sonra kızı Arı İnan'a Atatürk'ün kendisini kütüphanesine çağırdığını ve yanında İsmet Paşa'nın da olduğunu, Atatürk'ün kendisinden İsmet Paşa'nın elini öpmesini istediğini, zira istediği kanunun (kadınlara seçme ve seçilme hakkı) çıkarılacağı haberini verdiğini anlatmıştı.⁴⁹

Yeni kurulan Cumhuriyet'te halkın büyük bir kesimi köylerde yaşamaktaydı. Bu açıdan, köyün aydınlatılması Cumhuriyet idarecilerinin temel politikaları arasındaydı. Köye uyum sağlayacak ve

⁴⁷ Cumhuriyet, 28 Eylül 1983.

⁴⁸ Afet İnan, "Atatürk ve Demokrasi", *Bellekten*, Cilt: XXIII, Sayı: 89, Ocak 1959, s. 3.

⁴⁹ Arı İnan, *Tarihe Tanıklık Edenler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s. 334.

köyü kalkındırabilecek öğretmenlere ihtiyaç vardı. Bu sorun ilk kez 1933'te Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip'in döneminde ele alınmıştı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Tevfik Bey'in başkanlığında milletvekillerinden Necip Ali Küçüka ile Hayrettin, öğretmen Afet İnan ile İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir yer almıştır.⁵⁰ İnan'ın Türkiye'nin toplumsal yapısına bizzat şahit olup, köy gerçeğini daha hayatının erken döneminde idrak etmiş olduğu anlaşılıyor. Nitekim yaşamının diğer yıllarında yapmış olacağı çalışmalarda bunun işaretlerini görmek mümkün olacaktır. Zira pek çok konuda Anadolu'nun pek çok yerine bizzat geziler düzenleyerek sahada insanların arasında onların durumunu, istek ve taleplerini, yaşam koşullarını ve beklentilerini incelemiştir. Bu yöndeki girişimlerinin ileride yapacağı çalışmalarına yön verdiği görülmektedir.

İnan, Balkan Antantı'ndan önce, Ruşen Eşref ve eşi Saliha Hanım ile Atatürk'ün doğduğu Selanik'teki evi başta olmak üzere; Girit, Kahire, Kudüs, Telaviv, Beyrut ve Şam gibi tarihi yerleri gezmenin, kendisinin görgü ve bilgisinin artmasında ne kadar önemli olduğunu anılarına not etmişti.⁵¹ Aynı yıl, Atatürk'ün hükümetin Beş Yıllık İktisadi Planlarını tetkik ederken; on bir yıl önce daha Cumhuriyet ilan edilmeden İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nin kabul ettiği esasları okuduğuna tanık olmuştu. Eski harflerle yazılı olan "İktisad Esaslarımız" adlı kitabın bazı cümlelerinin altı çizilmiş ve çizili yerler Atatürk'ün konuşmasına ilham olmuştur.⁵²

1935 tarihinde Türk Tarih Kurumu'nun ilk başkanı olan Yusuf Akçura'nın yönetiminde asbaşkanlığa seçilmiş, kendisine Türk tarihinin araştırılmasında önemli görevler verilmişti. Bu bağlamda Atatürk'ün öncülüğünde başlatılan tarih çalışmalarına yön vermek üzere Florya'da toplanılmıştı. İnan, kurumun tüzüğüne ülkede arkeolojik kazıların yapılması ve bunların raporlandırılması hususunun eklenmesini istemişti.⁵³ İlk olarak, kurumun bütçesinden bir miktar para ayarlanarak, Müze Müdürü Dr. Hamdi Zübeyir Koşay'a⁵⁴

⁵⁰ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, 4. Kitap, 1. Bölüm, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1999, s. 38.

⁵¹ Afet İnan, **Atatürk'ten Mektuplar**, s. 20-21.

⁵² Afet İnan, "Atatürk ve Demokrasi", s. 4-5.

⁵³ Arı İnan, **Afet İnan**, s. 120; **Milliyet**, 13 Kasım 1985; Afet İnan, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", **Belleten**, Cilt: XXXV, Sayı: 140, Ekim 1971, s. 526; **Cumhuriyet Ansiklopedisi** (1923-2000), Cilt: 1, İstanbul, KYK, 2002, s. 254.

⁵⁴ "İdil-Ural bölgesinde Başkırdistan Cumhuriyeti'nin merkezi olan Ufa ilinin Ti-

Çorum'un Alacahöyük mevkiinin kazımı için teklifte bulunulmuştu. Heyet kazıya başladıktan hemen sonra, eski döneme ait altın takımlar, güneş kursları bulunmuş ve pek çok değerli eşyayı içinde barındıran mezarlar açılmıştı. İnan, Kültür Bakanı Saffet Arıkan ve kazı heyeti ile kazının olduğu yere gitmiş, birlikte buradaki değerli eserleri görmüşlerdi. Güneş-Dil Teorisi'ni doğrulayan güneş kursları, Türklerin tarih boyunca maden işlemedeki becerisinin bir değerli örneğiydi. Ona göre; güneş, toplumsal yaşam için gerekli olan dili yaratmıştı. Hem dinin hem dilin kökeni güneşti. İlk dinin güneşten alınan ilhamlarla oluştuğunu ortaya koymuştu. Bu eserler, yıllar sonra Ankara Anadolu Medeniyeler Müzesi'nde sergilenecekti. İnan, medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'da bu tür kazıların yapılmasının Türk tarihine büyük katkılar sağlayacağına ve ilerisi için ümit kaynağı olacağına inanmaktaydı.⁵⁵

Tarih çalışmaları Florya'da hızla devam ederken, Eylül 1935'in ilk haftalarında Atatürk'ün İnan ve heyetine tahsis ettiği Ertuğrul Yatı ile heyet, Marmara ve Ege bölgelerindeki tarihi abideleri ve kazıları tetkik etmişlerdi. Bu çalışma, Atatürk tarafından bizzat takip edilmişti. İnan, bir Alman Profesör ile Efes tetkikatının başarılı bir

*lençi Tomrek köyünde doğdu. Babası ilmiye sınıfından Ubeydullah Efendi, annesi Nûrizâde Hanım'dır. Eniştesi müftü ve Şûrâ dergisi sahibi Rızâeddin Fahreddin'in yardımı ile öğrenim için Türkiye'ye geldi (1909). Dârülmua'llim'den mezun olduktan (1916) sonra Kadıköy Sultânisi'nde öğretmenliğe başladı. Ertesi yıl Macaristan'a giderek Budapeşte'de ortaokullara öğretmen yetiştiren "pedagogium"a kaydoldu, 1921'de buradan da mezun oldu. Aynı yıl yüksek öğretmen okulu karşılığı olan Eötvöş Collegium'a girdi. Ünlü Türkolog Gyula Nemeth'in yanında hazırladığı "Türk Silâh Adları" konulu tezini 1923'te tamamlayıp Berlin Üniversitesi'nde Willy Bang Kap'un verdiği derslere devam etti. Ayrıca müze ve kütüphanelerde incelemelerde bulundu. 1925'te Türkiye'ye döndü ve Maarif Vekâleti'nde memuriyete başladı. Sırasıyla Hars Dairesi Kütüphaneler Umum müfettişliği (1925-1926), Âsâr-ı Atika ve Kütüphaneler müdürlüğü (1926-1927), Ankara Etnografya Müzesi müdürlüğü (1927-1931), Müzeler Dairesi müdürlüğü (1931-1945), Eski Eserler ve Müzeler genel müdürlüğü (1945-1950) ve ikinci defa Ankara Etnografya Müzesi müdürlüğü (1950-1962) görevlerinde bulundu. Bu görevde iken yaş haddinden emekliye ayrıldığı halde iki yıl daha görevini vekâleten sürdürdü. Daha sonra Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü müşavirliği yaptı (1964-1969). 1 Ekim 1984'te Ankara'da öldü." Bkz: Mahmut H. Şakiroğlu, "Hamit Zübeyr Koşay", Cilt: 26, **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, s. 225-226; Ayrıca Bkz: Bahri Ata, "Dr. Hamdi Zübeyr Koşar ve Gölbaşı Türk Köyü Projesi", **Türk Yurdu**, Eylül 2007, s. 42; Muhammed Beşir Aşan, "Hamit Zübeyr Koşay'ın Hayatı ve Eserleri", **Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri**, Editör: Abdülkadir Yuvalı, Kayseri, 1996, s. 67-79.*

⁵⁵ Arı İnan, a.g.e, s. 120-121; Toprak, a.g.e, s. 449-450.

şekilde sürdürüldüğünü Atatürk'e bildirmişti. Aynı zamanda Dikili Köyü'ne uğradıklarını ve kendilerine bu imkânı tanıdığı için kendisine minnet duyduklarını ifade etmişlerdi. 16 Eylül 1935 tarihinde Atatürk Dolmabahçe Sarayı'ndan, İzmir'de Ertuğrul Yatı'nda bulunan İnan ve Kazım Dirik'e "*Sıhhatle tetkiklerinize devam etmekte olduğunuzu memnuniyetle okudum. Cümleye selamlar.*" içerikli bir telgraf çekmişti.⁵⁶ Bu durum, İnan'a Türk tarih araştırmalarında ne kadar önemli bir misyon biçildiğini göstermektedir.

2. Afet İnan'ın Eğitimi İçin Cenevre'ye Gidişi ve Sonrası Tarihsel Gelişmeler (1935-1938)

İnan, TBMM'nin 14 Haziran 1935'te çıkardığı 2795 sayılı yasayla kurulan Ankara Üniversitesi'nin ilk fakültesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde⁵⁷ Kültür Bakanlığı'nca önerilen öğretim görevliliğini, ancak yüksek lisans ve doktora eğitimi aldıktan sonra kabul edeceğini bildirmişti.⁵⁸ Bunun üzerine, 14 Ekim 1935 tarihli ve 40390 sayılı yazı⁵⁹ ile, İsviçre'de bulunan Cenevre Üniversitesi Yakınçağ ve Mo-

⁵⁶ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A IV-17-D, D-71, F-20; **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A IV-17-D, D-71, F-20-1

⁵⁷ "Madde 1 — Ankara'da bir (Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi açmak için Kültür Bakanlığına yetge verilmiştir. Madde 2 — Bu fakülteyi yönetecek işyaların derece, sayı ve aylıkları ilişik (I) sayılı çizelgede gösterilmiştir. Bu çizelgede gösterilen işyalar kadrosu Maarif Vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunun 23 üncü maddesine bağlı çizelgeye eklenmiştir. Madde 3 — Fakültece talebeden alınacak yazılma, okuma, yoklama, seminer ve şahadetname hare ve keseneklerinin tutarı ve toplanması yolları Finans ve Kültür Bakanlarınca kararlaştırılır. Madde 4 — Fakültenin öğretim ve yönetim işleri Kültür Bakanlığınca yapılacak bir ögrenekle saptanır. Muvakkat Madde 1 — Fakültenin bağlı (2) sayılı çizelgede gösterilen uzmanlarla yönetim işyaları kadrosu 1935 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununun 5 inci maddesine bağlı (D) cetvelinin Kültür Bakanlığı kısmına eklenmiştir. Muvakkat Madde 2 — Fakültede 1935 malî yılı içinde kullanılacak kesenekli öğretmenler kadrosu ile fakültenin bütün masrafları Kültür Bakanlığının 1935 malî yılı bütçesine konulacak paraya göre Bakanlar kurulunca saptanır. Madde 5 — Bu kanun yayın tarihinden yürür. Madde 6 — Bu kanunun hükümlerini Finans ve Kültür bakanları yürütür." Bkz: **TC. Resmî Gazete**, "Ankara'da Bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kurulması Üzerine Kanun," Kanun: 2795, Sayı: 3035, 22 Haziran 1935, s. 5372; **TBMM Zabıt Ceridesi**, D.V, C.4, 14 Haziran 1935, s. 189.

⁵⁸ İlknur Meşe, "İki Kurgusal Metin Olarak Otobiyografi ve Tarih: Afet İnan Örneği," **Fe Dergisi** 4, Sayı: 1, 2012, s. 29.

⁵⁹ Bayan Afet, Ankara Kız Lisesi Tarih ve Yurt Bilgisi Öğretmeni, 1- Bakanlık size, Ankara'da açılmakta olan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin tarih bölümünde bir öğretme ödevi veriyor. 2- Bu ödevi gereği gibi yapmaya hazırlanmanız için Cenevre Üniversitesi'nde ödevinizle ilgili ders kurslarını yakından takibe bakanlıkça memursunuz. Bu ders

dern Tarih Bölümü'ne, Antropolog Eugene Pittard'ın yanına gönderilmişti. Atatürk'ün İnan'ı Pittard'ın yanına göndermesi tesadüfi olmamıştır. Zira kendisinin Türkiye'ye her geldiğinde Atatürk'ün yanına uğradığı bilinmektedir. İnan, 3 Kasım 1935 tarihinde Cenevre'ye gelir gelmez derslere başladığını ve Pittard'ın dersini aslında bir sonraki yıla ait olmasına rağmen isteği üzerine aldığını, Atatürk'e yazdığı mektupta bildirmişti. Aynı zamanda Pittard'ın Türklüğe ve Küçük Asya kültürüne ilgi duyması, İnan'ın kendisi ile yakınlığının artmasına da vesile olmuş, onun sayesinde entelektüel bir çevre edinmişti.⁶⁰

İnan, Cenevre'ye yerleştikten sonra, yaptığı çalışmaları düzenli olarak Atatürk'e bildirmiş ve onun desteğini almıştır. Ayrıca burada sadece doktora dersleriyle değil, harici derslerle de ilgilendiğini ve pek çok konferansa katıldığını belirtmiştir. İnan, ikinci öğretim yılında bulunduğu ortama daha da alışmış olduğunu ve "Histoire-economique" dersini yakından takip ettiğini eklemiş; bu derste Atatürk'ün kendisine öğrettiği ekonomi tasnifinin çok işine yaradığını ifade etmiştir. Bu konuda seminer hazırlama girişiminde bulunarak "Lavieeconomiquechezles Hittites" konusunu seçerek Türkiye'den, Tarih Kurumu'ndan yardım talep etmiştir.⁶¹

Utkan Kocatürk (U.K.) Afet İnan (A.İ.) ile yaptığı röportajda, İnan'ın Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşu ve Cenevre'ye gidişi ile ilgili şu bilgileri aktardığını kaydetmektedir:⁶²

"U.K.: Efendim, Atatürk'e ait unutamadığınız şüphesiz

kursları müddetince de izinlisiniz. Bakanlıktan bu ödevi aldığımız ve bu müddet zarfında izinli olduğunuz Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na, Ankara Kız Lisesi'ne ve Bakanlık Zat İşleri'ne bildirilmiştir. 3- Adı geçen üniversiteye girmeniz için gereken sertifikanın aslı size ve Fransızca sureti de Bern Elçimize gönderilmiş ve üniversitede hangi tarihte bulunabileceğinizin bildirilmesi elçimizden rica edilmiştir. Elçiden gelecek cevabı ayrıca bildireceğim. 4- Şimdiye kadar üstünüzde aldığımız bütün önemli işlerde olduğu gibi, Türk kültürüne büyük yararlar sağlayacak olan bu ödevimizde de tam bir başarı dilerim, sayın öğretmen. Kültür Bakanı Saffet Arıkan. Bkz: Arı İnan, a.g.e., s. 149-150.

⁶⁰ Sinan Meydan, **Akl-ı Kemal**, Cilt: 4, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2013, s. 429; Hüsnü Özlü, "Afet İnan'ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları," **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, X/22, Bahar 2011, s. 172; Meşe, a.g.m., s. 29; **Milliyet**, 13 Kasım 1985; **Cumhuriyet**, 23 Ağustos 1993; Toprak, a.g.e., s. 61; Mango, a.g.e., s. 587.

⁶¹ **ATAZB**, K.39, G.98, B.98-9 dan aktaran Hüsnü Özlü, "Cumhuriyet Dönemi Bir Bilim Kadını Afet İnan, Tarih ve Medeniyet Çalışmaları", **Halide Edip Adıvar'ın Ölümünün 50.Yıldönümü Anısına Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt: 1, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2016, s. 196-197.

⁶² Kocatürk, a.g.m., s. 6.

birçok hatıralarınız var! Bunlar arasında sizi en çok etkileyen birkaç hatıranızı anlatır mısınız?

A.İ.: ...Tarih çalışmaları için bir gün Çankaya'nın civarında bir otomobille gidiyorduk. Yanında Genel Sekreteri de var, konuşuluyor... Evet, Tarih Kurumu kuruldu ama daha ziyade nasıl olsun? Dışarıya talebe mi gönderelim? Ki gönderilmişti o zaman zaten bir kısım ama yoksa burada mı çalışma için bir müessese açalım? O zaman Ankara'da sadece Hukuk Mektebi vardı. Bu konuşma sırasında ben dedim ki : 'Herhalde ikisini de yapmalı, hem bir fakülte kurulmalı hem de dışarıya da gönderilmeli' bu fikir tartışıldı. Atatürk'ün muhitinde ve nihayetinde bir akşam doğrudan doğruya o zaman Milli Eğitim Bakanı olan Abidin Özmen'e 'çıkart defterini, yaz!' dedi. 'Burada bir Tarih Fakültesi kurulacak!' işte kanunu hazırlandı ve oraya öğretim üyesi olacak olanlar da Tarih Kurumu'nda çalışanlar, Dil Kurumu'nda çalışanlar ve daha evvel Avrupa'da tahsillerini yapmış olanlardı. Bu arada benim de ismim geçti. Ben o sırada- yani bu kanun çıktıktan sonra 1935'in Haziran ayında idi – bir Avrupa seyahati yapmıştım, Cemiyet-i Akvam'a falan gitmiştim. Oradaki bütün üniversiteleri, kütüphaneleri falan gezmiştim. Bir onları düşündüm. Saffet Arıkan'dı Milli Eğitim Bakanı. Ve listede görünce ismimi: "Ben böyle bir üniversitede vazife alamam!" dedim.

U.K.: Neden?

A.İ.: Evvela yüksek tahsilim ve doktoram olması lazım! Çünkü Avrupa'yı yeni gördüğüm için bütün üzerimde tesiri oydu. Liseden de memnundum; onun için vazife almak istedim. (Saffet Arıkan) gittikten sonra Atatürk 'Niçin itiraz ettin?' dedi. 'Yapamam' dedim. 'Evet, çalışıyorsun, görüyorsun, lisan biliyorsun!' dedi. 'Bu kâfi değil!' dedim. 'Benim gördüğüme göre Avrupa'da başka türlü yetişmiş olanlar üniversitede vazife görüyorlar'. 'Peki, ne düşünüyorsun?' dedi. 'Liseden memnunum, orada kalırım. Ama mutlaka yeni açılacak fakültede vazife göreceksen ben de Üniversite'de doktoramı yaparım, ondan sonra kabul ederim' dedim. 'Nereyi düşünüyorsun?' dedi.

*‘Neresi olursa, Fransa yahut İsviçre filan’. Ve o sene git-
tim.’*

İnan, yurda döndükten sonra, 9 Ocak 1936 tarihinde Atatürk’ün huzuru ile açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde “Tarihe Giriş” adlı ilk dersini vermiştir.⁶³ Tarihi kitabelerin, yıllıkların, fermanların, hatıraların, toprak altından çıkan eserlerin Türk tarih ve medeniyetini aydınlatmada önemli belgeler olduğunu ifade etmiş; tarihi belli başlı bir bilimselliğe oturtmaya çalışmıştır. Ayrıca Alacahöyük kazısında ortaya çıkan eserlerin önemine değinmiş ve Güneş Dil Teorisi’ni destekleyici konuşmalar yaparak, medeniyetlerin ortaya çıkış yerinin aslında Orta Asya olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.⁶⁴

İnan, Cenevre’ye döner dönmez tarih çalışmalarına ara vermeden devam etmişti. Ders verenler arasında İsviçreli profesörlerin yanı sıra, Fransız ve Belçikalı olanlar da vardı. Profesörlerin genel tarih içinde dahi Türklerden barbar olarak bahsetmesi İnan’ı üzmüş ve Türk tarihini aydınlatma azmini artırmıştı. İnan, hocalarına sürekli itirazlarda bulunsada hocaları, “*Elimizde tarihi belgeler olmadığı ve yayınlarda bulunmadığı için bilmiyoruz*” demekteydi. Cenevre’de Tarih ve Arkeoloji Cemiyeti’ne üye olarak kabul edilen İnan, buradaki konferans ve toplantıları takip etmişti. Ankara’dan temin ettiği belgelerle Türklerin tarihe olan hizmetlerinin bazılarını seminerlerde, bazılarını ise konferanslarda ele almıştı. Bunlardan biri de 1929 yılında Topkapı Sarayı’nın müzeye dönüştürülmesi sırasında bulunan Piri Reis Haritası ile ilgiliydi. Atatürk, o yıllarda Piri Reis’e büyük bir ilgi duymuştu. İnan’ın haritanın yeni baskısını tanıtarak Türk medeniyetinden örnekler vermesi, Cenevreli profesörleri şaşkına düşürmüştü. Cenevre Coğrafya Derneği Başkanı, Türklerin kartografi biliminde ileri olduklarını bilmediklerini dile getirmişti. Coğrafya profesörü, “*Türkleri, Avrupa korsan ve soyguncu olarak tanır, bu kadar güzel ve ilmi eserlerin olduğunu tanıtmak ne büyük ilmi bir vazife*” şeklinde cevap vererek haritayı bir haftalığına ödünç

⁶³ İnan, daha geniş bilgi için şu kitapları tavsiye etmişti: 1- Bernhaym’ın tarih ilmine giriş adıyla Türkçeye tercüme edilen ve henüz tabedilmek üzere bulunan eseri, 2- Langlois et Seignabos’ın Introduction aux etudes historiques, 3- Seignabos’un La methode Historique, Henri See’nin Science et Philosophie de l’Histoire, 4- Harsin.’in Comment on ecrit l’Histoire, 5- Türk Tarih Kongresi Zabıtları. Bkz: **Ulus**, 10 Sonkanun 1936. (bkz: Ek-1)

⁶⁴ Necmeddin Sadak, “Yeni İlim Ocağı”, **Akşam**, 11 Kanun 1932; **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1932; **Ulus**, 10 Sonkanun 1936; Klaus Kreiser, **Küçük Türkiye Tarihi**, Çeviren: Yunus Emre Gürbüz, İstanbul, 2008, s. 331.

almıştır.⁶⁵

Türk kültürünü ve tarih tezini yurt dışında tanıtan İnan, 30 Ocak 1936 tarihinde “Lindipendance Turque et le Traite de Lausanne” yani “Türk İstiklali ve Lozan Muahedesi” adlı konferansı harita üzerinde ele alarak öğrencilerin ve akademisyenlerin ilgisini çekmiştir. Profesör, İnan’ın “*Konferansı nasıl buldunuz?*” sorusuna cevaben “*Çok çalışılmış iyi bir etüt, bilhassa konuyu iyi develop etmişsiniz. Proportion iyi korunmuş, herhangi bir yerde iyi bir makale olarak çıkabilir.*” ifadesiyle kendisini onurlandırmıştı.⁶⁶ 12 Mart’ta Tarih Cemiyeti’nde arkeolojik kazılar ve Alacahöyük hakkında projeksiyon ile konferans için hazırlık yapmış ve bu sürece Pittard da destek olmuştu. İnan, yarıyıl tatilini Cenevre’de geçirerek “Economi” adlı konferansına hazırlık yapmıştı.⁶⁷ Tarih çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da Türkiye’de dil alanında yapılan çalışmaları da takip etmekteydi. Zira Dolmabahçe Sarayı’nda 24-31 Ağustos 1936 tarihlerinde yapılan Üçüncü Dil Kurultayı’na iştirak ederek yurtdışından gelen misafirleri ağırlamanın yanı sıra, dil hakkındaki gelişmeleri de yakından takip etmişti.⁶⁸ 1936 yılı ortalarında, Türk dış politikasında Hatay meselesi gündemdeyken, Atatürk’ün Hatay’ın Türkiye’ye iltihakı için ne kadar azimkâr davrandığına şahit olmuştu. Nitekim kendisine “*Alacağız orasını*” dediğini ve konuyla ilgili mektuplar yolladığını anılarında dile getirmişti.⁶⁹

İnan, Türk kültürünü ve tezini tanıtmak için konular belirleyip sürekli Ankara’dan belgeler istemişti. Nerede Türk kültürü ile ilgili olumsuz bir söz duysa hemen Atatürk’e iletmış ve olumsuzluğu gidermek için ondan vesikalar talep etmişti. Nitekim Atatürk’ün 4 Aralık 1936 tarihinde İnan’a gönderdiği mektupta bu duyguların izleri şu şekilde yansımıştı: “*Tarih Kurumu’ndan istediğin vesikalar gönderilmiştir. Yalnız Alacahöyük buluşları üzerindeki tetkikten çıkan ekonomik neticeler hakkındaki arzunuzu henüz yerine getirecek halde değiliz. Fakat arkadaşlar, çok yakında tespit edecekleri raporları size de bildireceklerdir.*”⁷⁰ İnan, Ocak 1937’de Cenevre

⁶⁵ Özlü, a.g.m, s. 172-173; Afet İnan, *Atatürk’ten Mektuplar*, s. 28-29.

⁶⁶ Arı İnan, a.g.e, s. 165-166; Özlü, a.g.m, s. 174.

⁶⁷ Özlü, a.g.m, s. 174-175; Afet İnan, a.g.e., s. 73.

⁶⁸ *Akşam*, 23 Ağustos 1936.

⁶⁹ Arı İnan, *Tarihe Tanıklık Edenler*, s. 113.

⁷⁰ Arı İnan, *Afet İnan*, s. 180-181.

Coğrafya Kurumu'nda "XVI. Yüzyılda Haritacı Bir Türk Amirali Piri Reis" adlı konuşmasını yapmıştı. Haritalardan biri 1513 diğeri ise 1528 yılına ait idi. Eser üzerindeki incelemelerini anlatmış ve Amerika'nın en eski haritasını oluşturan bu belgedeki sahilleri ve coğrafi bölgeleri konuklarla paylaşmıştı. Konuklar arasında Bern Türkiye Elçisi Vasfi Mentеше de hazır bulunmuş ve Türk milletinin Batılılarca bilinmeyen bu eserinin tanıtılması eğitici olmuştu.⁷¹ İnan, yıllar sonra Piri Reis ile ilgili çalışmasının seyrini kendisi ile röportaj yapan Utkan Kocatürk'e şöyle aktarmaktadır:⁷²

"...Mesela bunlardan Piri Reis'in Amerika haritası... Halil Ethem Bey, o zaman Müzeler Umum Müdürü. İstanbul'da Topkapı Sarayı'nı müze haline getireceklermiş. Bir harita bulunduğundan bahsedildi. Ve onu Atatürk Ankara'ya getirtirdi. Ben o zaman yanında buldum. Bu, deri üzerine işte malum olan harita, renkli, hatta buldukları gibi göndermişlerdi, üzerinde bazı lekeler dahi vardı. Bunun üzerinde Piri Reisi'in yazıları var; bunu nasıl meydana getirdim diye yanında... Bunlar okundu. Atatürk çok ilgilendi; ben de çok heyecanlandım. Ve o zamana kadar bilmiyordum da Amerika'nın haritası daha evvel yapılmış mı? Nasıldır? Üzerinde duruldu, etütler yapılsın, dendi ve olduğu gibi de yayınlandı. Çok güzel basılmıştır o zaman. Devlet Matbaası'nda basılmıştı Türk Tarih Kurumu'nun yayını olarak. Sonradan bunun üzerinde yine şöyle bir tenkit çalışması yaptım ve Atatürk ondan pek mütehassis olmuştu..."

Atatürk'ün ulus-devlet inşasında önem vermiş olduğu yeni tarih yaklaşımı, Avrupa'da çeşitli konferanslarda İnan tarafından anlatılmakta, Türk kültürü ve kadını yüceltilmekteydi. İnan, bir yandan Türk dilinin genel özelliklerini Batılı ilim insanlarına tanıtırken, bir yandan da genç Cumhuriyet Türkiye'sinde kadınlara verilen siyasal haklara konuşmalarında yer ayırmaktaydı. Bu bağlamda Bolu mebusu aynı zamanda Türk Tarih Kurumu Başkanı olan Hasan Cemil, Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'tan İnan'ın yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu çalışmaların fotoğraflarını ser-

⁷¹ Cumhuriyet, 8 Mart 1992; Afet İnan, a.g.e., s. 74.

⁷² Kocatürk, a.g.m., s. 18-19.

gide koymak üzere istemişti.⁷³

İnan, 1937 yılının Haziran ayında Cenevre Üniversitesi'nde Pittard'dan aldığı derslerin de etkisiyle, ırk üzerindeki düşüncelerini uygulamaya geçirmek istemiş; Türkiye'nin büyük bir kısmında antropolojik bir anket yapma arzusunu Atatürk'e bildirmişti. İlk çalışmasını 200 kadın üzerine Ankara ve civarında yapmıştı. Anketin organizasyonunu Sıhhiye Vekâleti üstlenmiş, Dr. Refik Saydam konuyla ilgilenmiş, İstatistik Umum Müdürü Celal Aybar, Tarih Fakültesi Antropoloji Profesörü ve İnan fişleri tasnif etmişti. Anketi yürütecek genç doktorlar, Türkiye'nin ilk antropoloğu Şevket Aziz Kansu tarafından antropolojik yöntemler konusunda eğitilmişti. Elde edilen sonuçlar, Bükreş Antropoloji Kongresi'nde sunulmuştu. İnan, Türkiye coğrafyasını on ayrı bölgeye ayırarak bir doktor ve sağlık memuru ile toplam 64.000 insan kafatasını ölçmek üzere tetkik yapmıştı. Bunların 39.465'i erkek 20.263'ü kadın idi. Araştırma 19 Haziran'dan 31 Aralık 1937 tarihine kadar sürmüş, Başbakan Celal Bayar, Atatürk'ün emri üzerine gereken yardımı İstatistik Genel Müdürlüğü'ne yapmıştı. Anketin sonucu Türk Tarih Tezi'ni destekler nitelikte olup; Türklerin Orta Asya'dan diğer coğrafyaya medeniyeti götürdüğü, ırki olarak Avrupa'dakilerle aynı özelliğe sahip olduğu, hatta Türkler aralarında dinarık tipte fertler olmakla beraber Avrupa'da, Homa-Alpinus adıyla anılan beyaz ırka mensup olduğu şeklinde idi.⁷⁴ İnan, kısa sürede toplanan bir milyonu aşkın antropolojik verinin Atatürk'ün desteği olmasaydı sağlanamayacağını minnetle ifade etmişti. Aksi halde Anadolu'da yaşamış halkların bilgisine ancak kısım kısım ulaşılacak ve bu da araştırmanın uzamasına neden olacaktı.⁷⁵

İnan, Avrupa'da Türk kültürünü tanıtmak için çaba harcarken bir yanda da yurt içi çalışmalarını sürdürmüştür. 13 Ağustos 1937 tari-

⁷³ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-IV, D-71, F-6.221.

⁷⁴ Afet İnan, "Türk Halkının Antropolojik Karakterleri Üzerinde Büyük Anket ve Umumi Neticeleri", **Belleten**, Cilt: IV, Sayı: 13. 1940, s. 39-51; Zafer Toprak, "En Büyük Antropolojik Anket", **Toplumsal Tarih**, Sayı: 205, Ocak 2011, s. 23-29; Meşe, **a.g.m.**, s. 32; Toprak, **a.g.e.**, s.128; Klaus Kreiser, "Atatürk" adlı eserinde Pittard'ın Mustafa Kemal'in Türklerin beyaz ırktan olduğu ve Neolitik Çağ başlattığı tezinin gelişimine katkı sağladığını, Anadolu Türklerini "Moğol damgasından kurtarma" projesini üstlendiğini ve sebeplerdir ki Atatürk'ün kendisini 1937'de İstanbul'da toplanan İkinci Türk Tarihi Kurultayı'nın başkanlığına atadığını anlatmaktadır. Bkz: Kraiser, **a.g.e.**, s. 338.

⁷⁵ **A.e.**, s. 338-339.

hinde TTK Asbaşkanı Afet İnan, iki hanım ve Bolu mebusu Cevat Abbas ile Ankara'dan Toros Ekspresi ile hareket ederek Yerköy'e uğramış, oradan da Yozgat'taki hafriyat alanlarını tetkik etmeye gitmiştir. Soyak, durumu Yozgat Valisi Fevzi Gürel'e bildirmiş ve kendilerinden gelecek ekip için iki sağlam otomobil tahsis edilmesini istemiştir. 17 Ağustos'ta ise Alacahöyük'e uğramıştır.⁷⁶

21 Haziran 1937 tarihinde Kültür Bakanı Hasan Rıza Soyak ile yapmış olduğu görüşmenin genel içeriğini İnan'a göndermişti. Eylül'ün ikisinden beşine kadar toplanacak olan 3. Uluslararası Sosyoloji Kongresi'ne Cumhuriyet Hükümeti adına Paris bölgesi Talebe Müfettişi Avni Başman'ın katıldığı "Les Equilibres Sociaux" başlıklı bir çalışmayı sunacağı bildirilmişti. Ayrıca İnan'ın "Anadolu Kadınlarının Antropolojik Vasıfları" hakkında verdiği konferansın Bükreş'teki Antropoloji ve Arkeoloji kongresinde tekrar ele alınmasının mutluluk verici olduğunu ve 1-8 Eylül günlerinde gerçekleşecek olan İstanbul'daki Tarih Kongresi'ne yetişmesi için kendisine ilk haftalarda söz hakkının verilmesini Büyükelçi Hamdullah Suphi'ye iletceklerini ifade etmişti. Son olarak da "La Turquie Kemalist" ile "Belleten" den birer nüsha, "Geneve de Bibliotheque Publique et Universitaire" adına ve yalnız "La Turquie Kemaliste"ten bir nüsha da Profesör M. Ch. Burky adresine gönderileceği dile getirilmişti.⁷⁷ Tarihi konularda Ankara'nın sürekli İnan ile temas halinde olduğu, yaşanan gelişmelerden güne gün haberdar edildiği görülmektedir. İnan, Türk kadını ve genç Cumhuriyet Türkiye'sinin sembolü olarak çalışmalarını sürdürmüştü.

1-8 Eylül Bükreş'te toplanacak olan 17. Uluslararası Prehistorik Antropoloji ve Arkeoloji Kongresi'ne katılacak olan İnan, kongre için istemini Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterine kendi el yazısı ve imzasıyla bildirmişti.⁷⁸ Sekreterlik, bu istekleri Bükreş Büyükelçiliği'ne göndermişti. Telgrafın içeriğinde şunlar yazmaktaydı.⁷⁹

⁷⁶ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79.39, F-43.51; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79.39, F-43.2.

⁷⁷ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-6; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-7.

⁷⁸ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-2; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-3. (Bkz:Ek-2)

⁷⁹ Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-1

“Bükreş’te 1-8 Eylül’de toplanacak olan XVII.ncü Arsu-lusal Prehistorik Antropoloji ve Arkeoloji Kongresine Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Afet’in iştirak edeceği ma-lumu alileridir. Türk Tarih Kurumunun son karar ile Kong-rede, Bayan Afet, Bayan Münire Gürer ile Profesör Yusuf Ziya Özer de bulunacaklardır. Kendilerine ait iltihak belle-teni, ilişik olarak gönderildi. Bunun Kongre Bürosuna ve-rilerek tarafınızdan ödenecek harcın bildirilmesini dilerim.

2- Delegasyonumuzun Reisi Bayan Afet’in Kongrede okuyacağı etüdler şunlardır: A- Assemblée Generale’da: “L’Active Archeologique de la Societe d’Histoite Turque”

B- Section’da: “Une etüde Antropologique sur 200 Femmes Turques.” Bu hususta lazım gelen teşebbüslerde bulunulmasını rica ederim.

3- Kongrenin açılış ve kapanış tarihleri kati şekilde ma-lum ise ayrıca bildirilmesini rica ederim.

4- Heyetimiz, Bükreş’te kaldığı müddetçe, Bayan Afet geçen sene kaldığı otelde oturacaktır. Aynı dairede olmak üzere bayanlar için banyolu iki yatak odası ile bir salon ve Profesör Özer için de ayrı bir yerde banyolu bir yatak odası tutulmasını ve teşebbüslerinizin neticesinin bildirilmesini, derin saygılarımla rica ederim.”

Gidecek heyete siyah pasaport verilmesi, Maarif Vekâletinin 14/8/937 tarih ve 4/3178 sayılı tezkeresi ile yapılan teklif üzerine, İcra Vekilleri Heyeti’nce 17/8/937 tarihinde onaylanmıştı.⁸⁰ Heye-tin harcırah ve günlükleri için 2.500 Lira avans ve 1937 takvim yılı döviz cetvellerinde Maarif Vekâleti hesabına kongre konferanslar ve beynelmilel müesseselere yardım faslına konulan tahsilattan 2.500 Liralık döviz verilmesi İcra Vekilleri Heyeti’nce onaylanmıştır.⁸¹

3 Eylül’de kongrede söz alan İnan, Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanı ile arkeoloji ve antropolojiye büyük önem verildiğini, çeşitli alanlarda yapılan kazıların neticesinde zengin verilere rastlandığını anlatırken, uzun alkışlarla dikkatleri üstüne çekmişti. Afet, her iki

⁸⁰ BCA, 030.18.1.2, Yer no: 78-72-5.

⁸¹ BCA, 030.18.01.02, Yer no: 78-74-5.

nutkunda başarı sağlamış; alana hâkimiyeti ve duru bir dille konuları anlatması, izleyicilerin konulara olan ilgisini artırmıştı. Şeref komitesi azalarından eski Fransız Bakanı arkeolog B. Marin, Afet'in söylediği şeylerin üyeler üzerinde uyandırdığı etki sebebiyle kendisine takdir ve tebriklerini iletmişti.⁸² İnan'ın konuşmaları hem iç hem de dış kamuoyunda yer almış ve takdir toplamıştı. Rumen basını da İnan'a geniş ölçüde yer vermiş; özellikle "Üniversul" gazetesi Bayan Afet'in müspet ilimler alanında seçkin bir profesör olduğunu ve Türk kadınınu kuvvetle temsil ettiğini ifade etmişti. "Diminuatsa" gazetesi ise, Bayan Afet'in kongrede çok büyük bir alaka uyandırdığından bahsederek, Türkiye'deki arkeolojik hafriyata dair konferanslarındaki uzun ve belgeye dayalı konuşmaları ile bilime önemli bir katkı sağladığını sütunlarına taşımıştı.⁸³

"Akşam" gazetesi, "Bükreş Kongresinde Profesörlerimizin Muvaffakiyetleri" adlı haberde; İnan'ın antropolojik olarak 200 Türk kadını kafatasları hakkında araştırmalarını anlattığını, bu izahatın büyük ilgi ve takdir uyandırdığını, arkeoloji kısmında projeksiyon ile resimler göstererek Türk Tarih Kurumu'nun son zamanlarda yapmış olduğu ve elde ettiği arkeolojik kazılardan örnekler gösterdiğini yazmıştır. Ayrıca Prof. Pittard, heyet-i umumiyeye bir önerge vereerek Afet'in kongrece tebrik ve takdirini heyet-i umumiyece iyi teşekkürlerinin kendisine tebliğini teklif etmiş ve teklif itiraz görmeden kabul olmuştu.⁸⁴

6 Eylül günü arkeoloji ve antropoloji kongresinde başarı sağlayan İnan İstanbul'a gelmiş, kendisini karşılayanlar arasında başta Atatürk olmak üzere, Sabiha Gökçen, Nafia Vekili Ali Çetinkaya, mebuslardan Salih Bozöyük, Cevat Abbas da bulunmuştu.⁸⁵ İnan, Bükreş'te kongrede geçirdiği günlere ilişkin yaşadıklarını geldiği günün ertesinde "Akşam" gazetesi yazarına anlatmıştı. İnan, gazete yazarına şu beyanatı vermişti:⁸⁶

"...Malumunuz olduğu veçhile antropoloji ve arkeoloji beynelmilel 17 inci kongresi Eylül'ün birinci günü

⁸² Akşam, 3 Eylül 1937.

⁸³ Akşam, 4 Eylül 1937.

⁸⁴ Akşam, 5 Eylül 1937.

⁸⁵ Akşam, 7 Eylül 1937.

⁸⁶ Akşam, 8 Eylül 1937. Afet İnan'ın açılış nutkunun tıpatıp basımı için aynı gazetenin nüshasına bakınız.

Bükreş'te toplandı ve 5 gün çalıştıktan sonra dağıldı. Bu kongreye Türkiye dahil olduğu halde yirmi dokuz memleket iştirak etmiştir. Türkiye'yi bayan Cevad Abbas Gürer, Profesör Yusuf Ziya Özer, Profesör Hasan Reşat Tankut ve ben temsil ediyorduk. Delegasyonumuzun bu kongrede varmak istediği hedef Türk Tarih Kurumu tarafından Türkiye'de yapılan arkeolojik hafriyatın en son neticelerini bildirmek idi. Kongrenin ilk açılış günü Beynelmilel antropoloji ve arkeoloji cemiyeti reisi Profesör Pitard'ın ve kongre kâtibi umumisi Profesör Minoviç'in ve kongreyi selamlayan Bükreş Belediye reisinin nutuklarından sonra muhtelif delegasyonların reisleri ve bu meyanda Türkiye delegasyonu şefi sıfatı ile ben birer nutuk irad ettik. Bu nutukları müteakip ben Türk Tarih Kurumunun arkeoloji bakımından faaliyetini teşrih ve izah eden bir konferans verdim. Bu konferansıyla Türkiye'nin muhtelif dokuz muntkasında yapılan hafriyatın son vaziyetleri hakkında bizzat mahallelerdeki müşahedelerime müstenid malumatımı bildirdim. Bu konferans kongrenin açılış günü verilen ilk konferanstı. Konferansımın büyük bir dikkat ve alaka ile takip edildiğini ve Türk Tarih Cemiyeti mesaisinin samii üzerinde çok iyi tesirler bıraktığını görmekte bahtiyar oldum. O gün ve hiçbir gün heyeti umumiyede bundan başka hiçbir konferans verilmemiştir. Konferansımı bitirdikten sonra birçok alimler yanıma gelerek elimi sıktılar ve beni hararetle tebrik ederek mensup oldukları ilmi cemiyetlerle cemiyetimizin teşriki mesai etmesi teklifinde bulundular... Söz sırası bana gelince ben iki yüz Türk kadını üzerinde bizzat yapmış olduğum antropolojik etüdümü izah ettim. Fransızca olarak yazdığım bu etüdü daha evvel bir risale halinde bastırıştım. Azanın beni kolaylıkla takip edebilmeleri için bu risaleyi kendilerine dağıttım. Etüdümdede tebarüz ettirmek ve antropolojik vesikalara dayanarak istediğim fikir şuydu: 'La Turquie est un foyer civilisation superposees ou plutot d'une seule civilisation appartenant a la meme race, mais portant nomes divers dans les differantes epoques historiques et prehistoriques' Seksiyon bu komünikasyonumu memnuniyetle ve alkışlarla karşıladığı gibi o gün riyaset kürsüsünü işgal et-

mekte olan Cenevre Darülfünunu antropoloji Profesörü ve Beynelmilel Antropoloji ve Arkeoloji cemiyeti reisi Profesör Pitard da seksiyonun mesaisine yeni bir doküman ilave eden bu etüdüün çok orijinal ve kıymetli olduğunu kürsüden alenen söyledi. Kongrenin dördüncü günü öğleden evvel ikinci arkeoloji seksiyonuna diğer bir komünikasyon yaptım. Bunun mevzuu Türkiye'deki arkeolojik hafriyata dairdi. Bu komünikasyonu yaparken aynı zamanda Bükreş'e götürmüş olduğum vesikaları ve bu meyanda Alacahöyük'te son günlerde çıkarılan altın ve bronz eşyaları da bizzat gösterdim, bunların her biri hakkında ayrı ayrı izahat verdim. Diğer taraftan hafriyatın seyrini irae eden dokümanlı resimleri de projeksiyonla göstererek bunları da birer birer ve şifahen izah ettim. Bu toplantıda gerek vazife itibarı ile hazır bulunan aza, gerek seksiyon müzakerelerini takip için gelmiş bulunan kalabalık bir samiin kütlesi büyük bir alaka ile etrafıma toplandılar ve izahatımı samimi bir dikkatle dinlediler. Bunun üzerine orada bulunan Profesör Pitard Türkiye'deki arkeolojik hafriyatın neticeleri arkeoloji ilmi bakımından ne kadar kıymetli ve ehemmiyeti olduğunu ve bunların Ön Asya ve Avrupa medeniyetini aydınlatacak mahiyette vesikalar bulunduğunu söyledikten sonra Türk Tarih Kurumunun bu faaliyeti teksif etmesini kongrenin temenni halinde karar altına almasına dair bir takrir verilmesini teklif etti... Profesör Pitard ayağa kalkarak 'iki sene sonra toplanması mukarrer olan bu kongrenin, Türkiye delegasyonu tarafından vuku bulan teklif üzerine Türkiye'de içtima edeceğini' azaya tebşir etti. Bundan büyük bir memnuniyet duyan davetliler 'Yaşa Türkiye!' sesleri ile Türk delegasyonunu selamladılar. Bunun üzerine ben söz aldım: 'Romanya'da gördüğümüz misafirperverlikten sitayişle bahsederek ve kongrenin ilim âlemine yeni eserler vermiş olduğunu kaydederek 18 inci Antropoloji ve Arkeoloji beynelmilel kongresinin Türkiye'de toplanmasınının Türk âlimleri tarafından büyük meserretle karşılanacağını bildirmekle bahtiyar olduğumu söyledim...'

İnan, Bükreş'ten gelir gelmez İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda

yapılacak olan İkinci Tarih Kongresi için hazırlıklara başlamış, Atatürk'ten kongrede sunabileceği bir konu istemişti. Atatürk, İnan'a gönderdiği mektupta; İsmet İnönü'nün *"Bu süjeyi ona ben vereyim, ben vermeliyim"* diyerek büyük bir arzu gösterdiğini, ancak haklı meşguliyetleri nedeniyle bir süje veremediğini ifade etmişti. İnönü'nün konuyu düşünmekte olduğunu, mutlaka kendisine zamanında bildirileceği ancak ihtiyatlı olmak üzere kendisinin de İnan'a bir konu oluşturduğunu belirtmişti. Bu geniş konunun, üzerinde meşguliyet olmaması dileğiyle İsmail Müştak imzasıyla İnan'a gönderileceğinden ve imtihanlarını bitirdikten sonra Atatürk'ün dikte ettiği program üzerinde hiç duyulmamış bir tarih konferansı yapma şansına sahip olacağından söz edilmişti. Mektubun sonunda *"Hasretle, muhabbetle gözlerinden öperken bunu yazdırdığım sofrada hazır bulunan bütün arkadaşların hürmetlerini de iblağ ederim."* yazmaktaydı.⁸⁷

Başyaver Bay Celal Üner'in telefonla bildirdiği, Atatürk tarafından kaleme alınan konferans başlıkları, İsmail Müştak Mayakon imzasıyla İnan'a 19 Haziran 1937 tarihinde bildirilmiştir.⁸⁸ Bu başlıklar arasında şunlar yer almaktaydı:⁸⁹

1. *"Yüreyerde insanlık, medeniyet başlangıcı"*
2. *Churchurord kimdir? Eserleri nedir? Bundan Amerika'da az çok haberdar olanlar bulunduğu sanılmakla beraber Avrupa'da bu zat ve onun eserleri hakkında hiçbir inikâs görmedik; bunun sebepleri ne olabilir?*
3. *Churchurord'un eserlerinden kayda şayan gördüğümüz noktaları tespit ve bugünkü tarih ve bütün ilim marifetleriyle tahlil etmek*
4. *Yukarıda sırasıyla zikrettiklerimizden anlaşılmalıdır ki biz Türkler, insanlık ve insanlık medeniyetini 3-5 bin sene veya iki üç peygamberin çok nakıs ve cahilane sözle-*

⁸⁷ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-V-2, D-79-39, F-47-1.

⁸⁸ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-V-2, D-79-39, F-47-2.

⁸⁹ **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-V-2, D-79-39, F-47-2; **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-V-2, D-79-39, F-47-3; **Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, A-V-2, D-79-39, F-47-4.

rine sığdıracak kadar dar kafalı ve kısa düşünceli insanlar değiliz. Biz bütün namütenahilliğin ve bunun içinde kâinat diye ifade olunan şeyin, hatta bunun küçülmüşü olan dünyanın bile ne olduğunu henüz tetkik ve tahkikata muhtaç gören benliğiz; fakat bütün bu benliğimizin üstünde şerefle bıraktığımız bir nokta var ki o da yüksek insan zekâsıdır. Bu zekâdır ki bize bütün anlaşılmaz gibi görünen muammaları bir gün beşeriyetin önüne açık kart gibi göstermek imkânını verecektir. Biz bu zekânın bizde, Türklerde olduğuna kaniyiz.

5. İddialarımı, beni dinleyenlere, onların bildikleri bütün mevsuk vesikalarla göstermeğe çalışacağım. O vesikalar ki bütün bugünün medeni, yüksek âlim ve münevverlerinin kanaati bakımından şöyle izah olunabilir: (bu izah yapılmaktadır)

6. Ben herkesin bildiği bu izahları yaptıktan sonra biraz hayal biraz lojiksiz sanılabilecek ve fakat sonunda asıl hakikat vesikaları olduğuna şüphe kalmayacak delillerle de iddiamı tevsik edeceğim

7. Bu son sözlerim için beni dinleyen bütün âlimlerin bildiklerine yeni bir şey ilave etmeksizin “Colonel Churchururun beş ciltlik kitabı muhteviyatından bazı noktaları olduğu gibi arz edeceğim. Ancak sanılmasın ki ben Churchurord’un bütün düşüncelerinde, bütün telakilerinde kendisi ile mutabıkım; ben Churchurord ile yalnız uydurma, yazılı tarihlerde olmayan ve fakat dünyanın belli başlı mıntıklarında topraklar altından çıkarılmış ve bugünkü beşeriyetin görmekte hayrete düşeceği eski Türk Uygur eserlerini görmek henüz bana nasip olmadı; fakat dünyanın belli başlı mıntıklarında, mesela Orta Asya’da Anadolu’da, Suriye şimalinde, garbin birçok yerlerinde ve asıl Amerika’nın içinde, ortasında ve cenubundaki mıntıklarda topraklar altından çıkarılmış ve bugünkü beşeriyetin görmekte hayrete düşeceği eski Türk-Uygur eserlerine işaret etmek istiyorum. Bu 50.000 senelik Türk eserlerini görmek henüz bana nasip olmadı; fakat bundan sonra yaşayabildiğim kadar bu eserleri yerlerinde görmek ve onların Türklük haysiyetlerini tetkik

etmek, bir Türk kızı sıfatıyla benim için birinci vazife olacaktır.”

Atatürk, ulus-devlet inşası için milli tarih ekseninde yapılması gerekenleri arkadaşları ile paylaşmakta ve İnan'a araştırma konularından yapacağı konuşmaya kadarki ayrıntıları bildirmekteydi. İnan, Cenevre'deki hocası Pittard ile iletişim halindeydi. 14 Eylül'de Profesör Pittard ve eşi Dellenbach, kongre için İstanbul'a gelmiş ve kendilerini Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Afet İnan ile Kurum Başkanı Bolu mebusu Hasan Cemil Çambel, Kurum Genel Sekreteri Konya mebusu Muzaffer Göker ve Siirt mebusu İsmail Müştak Mayakon ile kurum üyelerinden Kültür Kurulu Başkanı İhsan Sungu karşılamıştı. Profesör Pittard'ın ilk sözleri dikkate değerdi. Pittard, *“İlk medeniyet Türk medeniyetidir. Medeniyet buradan Avrupa'ya yayılmıştır”* demiştir.⁹⁰

20 Eylül 1937 tarihinde İkinci Türk Tarih Kongresi açılmıştı. Akşam gazetesi “Profesör Afet Türkiye'nin 12 yerinde yapılan kazıların neticelerini beynelmilel irfanın mümessillerine bildirdi” başlığı ile, İnan'ın Anadolu haritası üzerinde Türkiye genelinde yapılan kazıları gösterdiği, Osmanlı döneminde bu tür çalışmaların az olduğu haberine yer vermişti. Ayrıca Türkiye genelinde Ahlatlıbel, Karalar, Göllüdağ, Alacahöyük, Trakya Höyükleri, Ankara Kalesi, Çankırıkapı, Etiyokuşu, Pazarlı, Kuştepe, İzmir, İstanbul'da kazılar yapıldığı ve bu kazıları tarih çağlarına ve kronolojiye göre tasnif ederek; Kalkolitik, Bakır, Eti, Firigya çağları üzerinde izahatlar yapıldığı ifade edilmişti. Afet, sözlerinin sonunda şu temenniye izhar etmiştir: *“Ümidimiz odur ki buluşlarımızdaki etüdler ve diğer yerlerde bulunanlarla olan mukayeseleri, umumi cihan kültür tarihini aydınlatmakta en büyük rol oynayacaktır”*⁹¹.

26 Eylül 1937 tarihli “Akşam” gazetesi manşetinde; *“Profesör Afet, Türkiye Cumhuriyeti tarihçisinin Osmanlı Devletini nasıl te-lakki ettiğini anlattı”* başlığına yer vermişti. İnan, konuşmasının tamamında Osmanlı İmparatorluğu'nu dört devirde ele almıştı. Bunlar: 1- İmparatorluğun kurulması 1299-1453. 2- Büyük fütuhat, İmparatorluğun genişlemesi 1453-1579. 3-Tevakukuf ve ricat 1579-1792. 4- İnhitah 1792-1919. İnan, devletin yıkılışını ve Cum-

⁹⁰ Akşam, 15 Eylül 1937.

⁹¹ Akşam, 21 Eylül 1937.

huriyet'e giden süreci dört başlıkta özetlemişti. Bunlar: 1- Dejenere olmuş bir hanedan, 2- Fena idare, 3- İmparatorluk içinde isyanlar, 4- Harici düşmanların istila ve istismar faaliyeti.⁹² İnan, sunmuş olduğu iki bildiriyle Türk tarihine önemli katkılar sağlamıştı.⁹³ Kurultay bittikten sonra, İnan tarafından Beylerbeyi Sarayı'nda davetlilere Atatürk'ün de bulunduğu bir çay ziyafeti verilmişti.⁹⁴ Hatırlanacağı üzere; bu dönemde İsmet İnönü Başbakanlık'tan istifa etmiş yerine Celal Bayar atanmıştı. Kılıç Ali, anılarında o dönemde yaşananları şöyle anlatmaktaydı:⁹⁵

"...Saraya çıkışında Atatürk'ü rıhtımda Afet Hanım (İnan) karşıladı. İç kapıya doğru yürüyorduk. İsmet Paşa'nın arkasından gelmekte olduğunu gören Atatürk bir ara durdu, arkaya döndü ve Paşa'ya şöyle dedi: 'Sen gideceksin galiba! Haydi sana izin vereyim'. Durumdan haberi olmayan Afet Hanım söze karıştı: 'Aman Paşam, gitmesinler, niçin gidiyorlar? Tarih Kongresi'nde bulunmayacaklar mı?' Atatürk'ün canı sıkıldı. Afet Hanım'a sert bir tavırla 'Bırak efendim, bırak gitsin' dedikten sonra içeriye doğru yürüdü. Afet Hanım da bu uyarı karşısında susmaya mecbur oldu..."

İnan, Atatürk ve İnönü arasındaki soğukluğu gidermek için Tarih Kongresi boyunca büyük bir çaba göstermişti. Yıllar sonra İnan'ın kızı Arı, Türk Tarih Kurumu Genel Sekreteri Uluğ İğdemir ile yapmış olduğu mülakatta, İğdemir'in kendisine Afet'in barışçı zihniyetinden, Atatürk ile İnönü arasındaki kongre boyunca süren müna-sebetten bahsettiğine "Tarihe Tanıklık Edenler" adlı kitabında yer vermişti.⁹⁶

İnan, Cenevre'de derslerine devam ederek, yıl içinde göreceği dersleri "ilimler tarihine" ayırmıştı. Sene içerisinde, tarih ve iktisat tarihi alanında seçmişti. Hocasının da kabulü ile "Osmanlı Devle-

⁹² Afet İnan'ın konuşma metninin tamamı için Bkz: **Akşam**, 26 Eylül 1937.

⁹³ Birinci bildiri, Türk Tarih Kurumu'nun arkeolojik faaliyetleri ikincisi ise Türk Osmanlı tarihinin karakteristik noktalarına bir bakış idi. Bkz: **Belleten**, Cilt: II, Sayı: 5-6, 1938, s. 123-132.

⁹⁴ **Akşam**, 27 Eylül 1937.

⁹⁵ Hulusi Turgut, **Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 321-322.

⁹⁶ Arı İnan, **Tarihe Tanıklık Edenler**, s. 14, s. 339-340.

ti'nin Ekonomik Tarihi" ve "La vie economique chez les Etrusques" konularını almıştı. Bu konularla ilgili belgeleri Türk Tarih Kurumu'ndan istemişti. Ayrıca Osmanlı ekonomisine dair Türkçe kitapların mevcut olması halinde, Celal Bayar tarafından kendisine gönderilmesini talep etmişti. Konu ile ilgili arşiv belgeleri kendisine yollanmış, İnan da bu belgeleri çevirerek konferanslarını vermişti. Profesör Antony Babel, İnan'ın araştırma çalışmalarını çok beğenmiş ve daha sonra kitap olarak basıldığında da önsözünü yazmıştı.⁹⁷ Afet, hocası ile çalışmalarını sürdürürken, hocasının katıldığı toplantılarda da söz hakkına sahip olmuştu. Nitekim 12 Mayıs 1938 tarihinde Tarih Cemiyeti'nde Pittard'ın sunumundan sonra, Türk Tarih Kurultay'ında sunmuş olduğu arkeoloji raporunu ele almıştı.⁹⁸

İnan, Cumhuriyet kadınına temsilen Türk tarihini ve medeniyetini anlatarak Atatürk'ün fikirlerini yayarak vatandaşlık vazifesini yerine getirmeye çalışmıştı. Türk modernleşmesinin öncü isimlerinden olan İnan, çeşitli konularda araştırma yaparak elde ettiği belgelerle Türk kültürüne önemli katkılar da sağlamıştı. Elde ettiği bilgi ve tecrübeleri kayda geçerek kitap ve makalelerde belgelemiştir. Çağının önünde ve ilerisinde geliştirdiği düşünceleri, özellikle kadının siyasal, sosyal ve kamusal yaşamdaki yeri ve konumuna dair örnek teşkil edecek girişimlerin önünü açmıştır. İnan, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin inşası sürecinde, milli tarih politikasının önemli bir figürü olmuştu. Daima çalışmış, başta Atatürk'ün olmak üzere siyasi ve bürokratik çevrelerin desteği ile eğitimini sürdürmüştü. Katıldığı konferanslarda dikkatleri üzerine çekmeyi başarmış, sunumları takdir toplamıştı.

Yıllar sonra Utkan Kocatürk, Afet İnan'a "Bu çalışmalarınız esnasında Atatürk'ten direktif aldığınız, kuvvet aldığınız yahut destek aldığınız bazı fikirler oldu mu? Yahut muayyen fikirlerin müdafaa-sının arkasında Atatürk var mıydı?" sorusunu yöneltirken, İnan ile yapmış olduğu görüşmede şu cümleler geçmişti:⁹⁹

"Gayet tabii, gayet tabii... Bir kere yapacağım işi gösteriyordum kendisine. Bu işi, şu araştırmayı yapacağım"

⁹⁷ Özlü, a.g.m, s. 178; Afet İnan, *Atatürk'ten Mektuplar*, s. 61-64; Arı İnan, *Afet İnan*, s. 185.

⁹⁸ Afet İnan, a.g.e., s. 65.

⁹⁹ Kocatürk, a.g.m, s. 6-7.

diyordum ve tasdik edici mektupları geliyordu. Bu bakımdan Cenevre’de epiyce bir faaliyette bulunmuştum. Mesela oradaki Tarih Kurumu’na üye yapmışlardı beni. Orada da, o muhitlerde de Türk medeniyeti hakkında öğrenimimin haricinde olarak bazı çalışma ve girişimlerde bulunuyordum. Mesela bir keresinde de bir çalışma hazırlıyordum. 1937’de. Atatürk’ünde çok yardımı olmuştu. Tam da hastalığı esnasında idi ben o çalışmayı yaparken, ekonomi tarihi üzerinde. Bakıyordum, hocamız ekonomi tarihi veriyor; fakat Türk ekonomisinden hiçbir şey yok! Yine ona da seminerde sordum: ‘Bizim de ekonomi tarihimiz var! Niçin bahsetmiyorsunuz?’ bunun üzerine ‘Yayın yok, ne yapalım, bilmiyoruz!’ dedi. Onun üzerine Türkiye’ye yazdım. Atatürk de bazı tarihçilere söylemiş. Bazı dokümanları da bana getirdiler. Kendim de geldiğim zaman onların üzerinde durdum, mesela Surname’de minyatürler üzerinde etüt yaptım ve çalışmayı hazırladım. Onda Atatürk beni çok teşvik etti. Bir lisans ödevi olarak yapmıştım bu çalışmayı, Osmanlı-Türk ekonomisi üzerinde. Sonra da Fransızca olarak yayınladım, Atatürk’ün ölümünden sonra idi. Yalnız onun üzerinde çalışırken, bilhassa tatilde geldiğim zaman ki hastalanmıştı o sırada- Atatürk çok ilgilenmişti ve bazı, benim istediğim dokümanların bulunması için de bazı kimselere emirler vermişti. Ve getirtti bu dokümanları...”

Milli kimliğin inşasında Cumhuriyet kadınına sembolize eden İnan, çalışmaları boyunca, son günlerine kadar Atatürk’ten büyük destek görmüştü. Tabii ki bu destekler karşılıksız kalmamış; İnan, boş zamanlarında dahi kendisini tarih çalışmalarına adanmıştı. Çeşitli konferanslara giderek, Türklerin tarihteki yerini tarih öncesine kadar araştırarak elde ettiği bulguları, vesikalarla destekleyerek tarih yönüne uygun olarak kamuoyuna sunmuştu. 1938 yılında tarih çalışmalarını sürdürürken, bir yanda da Atatürk’ün hastalığını Cenevre’den üzüntü içinde takip etmişti. 14 Nisan 1938 tarihli mektubunda Atatürk, İnan’a hastalığının ilerlediğini, hükümetin kendisini tedavi etmek için Dr. Fissenger’i getirttiğini, ayrıca ikamet için Saray karşısında demirlenmiş olan Savarona’yı tercih ettiğini yazmıştı. Aynı zamanda “Bence doktorların yanlış görüş ve hükümleri sebebiyle

*hastalık durmamış, ilerlemiştir” demişti.*¹⁰⁰

İnan, anılarını aktarırken ya da neşrederken Atatürk’ün son günlerinde Savarona Yati’nda dinlenirken dahi, en çok Hatay meselesi ile meşgul olduğunu dile getirmişti.¹⁰¹ İnan, 1938 yılının Ağustos ayında İstanbul’a gelmişti. “Türk Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomi Tarihine Genel Bir Bakış” başlıklı tezini bitirmiş ve doktora hazırlanmaktaydı. Atatürk, Savarona’dan çıkmış Dolmabahçe Sarayı’nda hasta yatağındaydı. İnan, Atatürk’e diplomasını gösterdiği zaman çok mutlu olmuş ve kendisine “*Doktoranı mutlaka bitir*” demişti. Atatürk’ün son günlerinde yanından neredeyse hiç ayrılmamıştı.¹⁰² 5 Eylül 1938 tarihli vasiyetinde Atatürk, yaşadığı müddetçe Afet’e 800 Lira verilmesini istemişti.¹⁰³

16 Eylül 1938 tarihinde Kültür Bakanı Saffet Arıkan, İnan’a yoladığı yazıda Ankara Dil ve Tarih Fakültesi’nin ders yılı başlangıcına az bir zaman kaldığı için ders yılı içerisinde görev almaya vakitlerinin olup olmadığını sormuştu. Fakülte’nin Cenevre’deki deneyimlerini ve bilgisini paylaşmasından mutlu olacağını belirterek; haftada kaç saat ders alabileceklerini, diğer profesörler gibi ders başına ücret almayı mı, yoksa fakülte kadrosunda münhal ve kanunen verilmesi mümkün 70 Lira asli maaşı mı tercih edeceği sorulmuştu (iki seçenek için Vekiller Heyeti kararı şart idi). İnan, bu yazıyı hasta yatağında doktorları yanında iken Atatürk’e göstermişti. Dr. Neşet Ömer İrdelp, “*Maaşı tercih ediniz*” demişti. Fakat İnan, doktorası bitmeden vazife almak istemediğini dile getirmişti.¹⁰⁴ Ancak Maarif Vekâlet’inin 1 Ekim 1938 tarih ve 4/3663 sayılı teklifi ve Maliye Vekâlet’inin görüşü üzerine, İcra Vekilleri onayı ve Reis-i Cumhuriyet Kemal Atatürk’ün kararnamesi ile Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi’nde yeniden kurulan Türk Tarih Tezi Kürsüsü’ne mesleki ihtisasına binaen, Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Afet’in diğer memuriyetler için kazanılmış haklara engel olmamak üzere 70 Lira asli maaşla tayini gerçekleşmişti.¹⁰⁵

İnan, Atatürk’ün son günlerinde başucundan ayrılmamıştı. Ata-

¹⁰⁰ İhsan A. Özkaya, “Atatürk’ün Son Hastalığı ve Ölümü”, *Milliyet*, 15 Kasım 1976.

¹⁰¹ Afet İnan, “Atatürk ve Demokrasi,” s. 6; Kocatürk, *a.g.m.*, s. 11.

¹⁰² *A.e.*, s. 8-9; Ayrıca Bkz: Soyak, *a.g.e.*, s. 710; Mango, *a.g.e.*, s. 596.

¹⁰³ Soyak, *a.g.e.*, s. 716; Turgut, *a.g.e.*, s. 640.

¹⁰⁴ Afet İnan, *Atatürk’ten Mektuplar*, s. 81-82.

¹⁰⁵ *BCA*, 030.18.01.02, Yer No: 85.121.15.

türk'ün vefatından iki hafta sonra, duygularını oybirliği ile Cumhurbaşkanı seçilen İnönü'ye gönderdiği mektupta şöyle ifade etmişti:¹⁰⁶

“Reisicumhur İnönü,

Büyük acının sarsıntısı altında hala ezgin bir haldeyim. Müsaade ederseniz şu birkaç satırla huzurunuzda çıkmak istiyorum. Onun en çok sevdiği en yakın inkılap ve iş arkadaşı olarak ben sizi tanıdım. Millet size Onun yerini en layık olarak verdi. Kutlu olsun. Sıhhat ve sağlığınız için en iyi dileklerim sizinledir. Ben onunla 13 sene müşterek hayatımda, çok emek verdiği talebesi ve bir ilim arkadaşı idim. Bunu en iyi ve yakın olarak siz bilirsiniz. İlim yolunda ilham menbaım ve rehberim o idi. Onun yokluğundan duyduğum ızdıraba tahammül çok güç. Onun çizdiği yolda yürümeğe uğraşırken size sığınıyorum. Rehberim olarak sizi tanıyacağım. Saygılarımın kabulünü dilerim. 29.XI.1938.”

Yıllarını ve duygularını bir ömür Atatürk ile paylaşan, Cumhuriyet Türkiye'sinde gerçekleşen köklü reformlara başından beri destek olan, bu anlamda tarihe ikinci adam olarak giren, Atatürk'e ve rejime sadakati ile bilinen İnönü, İnan'ın duygu yüklü bu mektubuna geciktirmeksizin şu cevabı vermişti:¹⁰⁷

“Sayın Bayan Afet,

29 İkindiçeşrin 1938 tarihli mektubunuzu aldım. Büyük elemden duyduğunuz derin acıyı anlıyorum. Benim duygularım da çok şifa bulmaz mahiyettedir. Hissiyatınızı ne güzel ifade buyurmuşsunuz. Atatürk'ün rehberliği devam ediyor gibi çalışacaksınız. Sizi korumak bana aziz ve sevgili Atatürk'ün kıymetli bir emanetidir. Size hayatta muvaffakiyet ve saadet dileklerim daima halis olacaktır. Selamlarımla”

İnan, Türkiye'ye döndüğü zaman, 1939'da “Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri ve Türkiye Tarihi” adlı tez çalışmasıyla sosyoloji doktoru unvanını almıştır.¹⁰⁸ Böylece sadece Türk tarihi, dili ve kültürü alanındaki çalışmalara değil kadın hakları, toplum çalışmaları ve antropoloji alanına da katkı sağlayacaktır.

¹⁰⁶ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/8-22, Fihrist No: 3937 (Bkz: Ek-3).

¹⁰⁷ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/8-22, Fihrist No: 3937-1 (Bkz: Ek-4).

¹⁰⁸ Toprak, a.g.e, s. 126.

Sonuç

Ulus-devlet yapısının belirginleşmeye başladığı dönemin aydın grubunda bir kadın varlığı ve mücadelenin öncü ismi olan Afet İnan, bu yönde geliştirdiği düşünceleriyle Cumhuriyet inkılaplarının büyük bir destekçisi olarak önemli rol üstlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile ortaya çıkan modernleşme çabaları, dönem koşullarının bir sonucu olarak şekillenmiştir. Afet İnan, bu özel dönemin sosyo-kültürel ve siyasi atmosferinde şekillenen düşünceleriyle dil, tarih, kültür, medeniyet, kadın hakları, arkeoloji, antropoloji gibi birçok temel alanda modernleşmenin öncüsü olmuştur. Özellikle tarih ve medeniyet çalışmalarında aktif rol alan Afet İnan, Atatürk'ün girişimiyle başlatılan inkılapların pek çok alanda yürütücü ve uygulayıcısı olarak, sürece ilksel katkılar sağlamıştır. Sadece Türk tarihi, kültürü, dili alanlarında değil, siyasal yaşamda da çeşitli çalışmalarda bulunmuştur. Yaşamının her aşamasında Atatürk'ün rehberliği ve desteğini alan Afet İnan, akademik ve eğitim hayatında önemli çalışmalarda bulunmuş ve eserler kaleme almıştır. Kendi adıyla 1931 yılında iki cilt olarak basılan "Vatandaş İçin Medeni Bilgiler" adlı eseri, bu yöndeki rolünü anlamak açısından son derece önemlidir. Öyle ki söz konusu eser, çağdaş ve uygar bir toplum için idealize edilen yapıya dair özellikleri ihtiva ederek; Türk dili, tarihi ve medeniyetinin kökleri ile zenginlikleri konusunda bilgiler vermektedir.

Ulus-devletlerin imparatorluk gelenekleri üzerine kurmaya çalıştığı, milli kimliğe dayalı siyasal yönetimler, dünyanın pek çok yerinde önemli inkılapları başlatmıştı. Ancak hiçbiri Atatürk'ün öncülüğünde başlatılanlar kadar geniş çaplı, çok yönlü, köktenci, çağdaş ve uygar olamamıştı. Bu, döneminin liderleri arasında, otoriter yönetimlere karşı anayasa ve demokrasiyi tercih eden Atatürk'ün farkı olarak günümüzde dahi değerini koruyan bir özelliğidir. Bu süreci anılarında detaylarıyla kaleme alan İnan, Atatürk'ü tanımanın, onun çeşitli yönlerinden ve tecrübelerinden faydalanmanın kendi yaşamına kattığı değere vurgu yapmıştır.

Başta Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş ve çalışmalarında aktif görev alan İnan, Cumhuriyet'in ilanı sonrası, öncelikli olarak gündeme alınan modernleşme meselesine, inkılapların önemli savunucuları arasında yer alarak büyük katkı sağlamıştır. Öyle ki, kimi zaman Atatürk için modernleşmede bir simge, bir rol model olarak görülen

Afet İnan, bu yönüyle çağdaş değerleri kendi yaşamında da sağlayabilmiş ve önemli bir bilim insanı olarak tarihimizdeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

A. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 030.18.1.2, Yer No: 78-72-5.

BCA, 030.18.01.02, Yer No: 78-74-5.

BCA, 030.18.01.02, Yer No: 85.121.15.

B. Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- VIII, D- 96, F-36-2.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- VIII-2, D-96, F-14-27

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- VIII-2, D-96, F-14-28

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- VIII-2, D-96, F-17.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-17-D, D-71, F-20

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A IV-17-D, D-71, F-20-1

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A- V-2, D 79-304, F-4-1.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV, D-71, F-6.221.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79.39, F-43.51.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79.39, F-43.2.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-6.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-7.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-2

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-3.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-IV-6, D-54-F-84-1

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-39, F-47-1.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-39, F-47-2.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-39, F-47-3.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-39, F-47-4.

Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/8-22, Fihrist no: 3937.

Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/8-22, Fihrist no: 3937-1.

2. Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi, D.3, C.IX, 25 Mart 1929

TBMM Zabıt Ceridesi, D.3, C.XVII, 20 Mart 1930

TBMM Zabıt Ceridesi, D.3, C.XVII, 22 Mart 1930

TBMM Zabıt Ceridesi, D.3, C.XVII, 24 Mart 1930.

TBMM Zabıt Ceridesi, C, 18, D,3, 3 Nisan 1930.

TBMM Zabıt Ceridesi, D.V, C.4, 14 Haziran 1935.

TC Resmi Gazete, Sayı: 1471, Kanun No: 1580, 14 Nisan 1930.

TC. Resmî Gazete, “Ankara’da Bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kurulması Üzerine Kanun,” Kanun: 2795, Sayı: 3035, 22 Haziran 1935.

3. Araştırma ve Tetkik Eserler

Atay, Falih Rıfkı: **Çankaya**, İstanbul, Pozitif Yayınları.

Aydemir, Süreyya: **İkinci Adam**, Cilt: 1, İstanbul, 1966.

Emrence, Cem: **Serbest Cumhuriyet Fırkası: 99 Günlük Muhalefet**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014.

Findley, Carter V. : **Modern Türkiye Tarihi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2011.

Georgeon, François: **Osmanlı Türk Modernleşmesi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

Granda, Cemal: **Atatürk’ün Uşağı İdim**, İstanbul, Hürriyet Yayınları, 1973.

İlbbay, Asaf: **Çocukluk Arkadaşım Atatürk Mustafa Kemal'le 45 Yıl**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2014.

İnan, Afet: **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

_____ : **Atatürk'ten Mektuplar**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

_____ : **M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.

_____ : **Medeni Bilgiler**, İstanbul, 2008.

İnan, Arı: **Afet İnan**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005.

_____ : **Tarihe Tanıklık Edenler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.

Lord Kinross: **Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu**, İstanbul, Altın Kitaplar, 2007.

Koçak, Cemil: **Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

Kreiser, Klaus: **Küçük Türkiye Tarihi**, Çeviren: Yunus Emre Gürbüz, İstanbul, 2008.

_____ : **Atatürk**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

Mango, Andrew: **Atatürk-Modern Türkiye'nin Kurucusu**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2016.

Meydan, Sinan: **Akl-ı Kemal**, Cilt: 4, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2013.

Payaslı, Volkan, Özkaya Duman Olcay: **Tarihe Tanık ve Adanmış Bir Ömür: Afet İnan**, Ankara, Gece Kitaplığı, 2018.

Sarınay, Yusuf: **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2005.

Sorgun, Taylan: **İmparatorluktan Cumhuriyete (Fahrettin Paşa Anlatıyor)**, İstanbul, Kamer Yayınları, 1998.

Soyak, Hasan Rıza: **Atatürk'ten Hatıralar**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2016.

Aydemir, Şevket Süreyya: **Tek Adam**, Cilt: 3, 3. Baskı, İstanbul, 1969.

Toprak, Zafer: **Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji**, İstanbul, Doğan Kitap, 2012.

Turan, Şerafettin: **Türk Devrim Tarihi**, 4. Kitap, 1. Bölüm, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1999.

Turgut, Hulusi (Derleyen): **Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

4. Makaleler

Ata, Bahri: "Dr. Hamdi Zübeyr Koşar ve Gölbaşı Türk Köyü Projesi", **Türk Yurdu**, Eylül 2007.

Çameli, Tuba : "Afet İnan'ın Bilinmeyen Günlüğü", **Hürriyet**, 22 Şubat 2003.

Gümüşsoy, Emine: Atatürk'ün Yakınındaki İki İsim: Afet İnan ve Ali Çavuş", **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 2011.

Halaçoğlu, Yusuf: "Türk Tarih Kurumu", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İstanbul, 2012.

İnan, Afet : "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", **Bellekten**, Cilt: XXXV, Sayı: 140, Ekim 1971.

_____ : "Atatürk ve Demokrasi", **Bellekten**, Cilt: XXIII, Sayı: 89, Ocak 1959.

_____ : "Atatürk ve Devletçilik", **Cumhuriyet**, 10 Kasım 1971.

_____ : "Türk Halkının Antropolojik Karakterleri Üzerinde Büyük Anket ve Umumi Neticeleri", **Bellekten**, Cilt: 4, Sayı: 13, 1940.

_____ : "Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşuna Dair", **Bellekten**, Cilt: XI, Sayı: 42, Nisan 1947.

Katoğlu, Murat: "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür ve Sanat", **Yakınçağ Türkiye Tarihi**, Editör: Figen Turna, Cilt: 1, İstanbul.

Kocatürk, Utkan: "Prof. Dr. Afet İnan'la Bir Konuşma", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı: 3, 1985.

Meşe, İlnur: “İki Kurgusal Metin Olarak Otobiyografi ve Tarih: Afet İnan Örneği”, **Fe Dergisi** 4, Sayı: 1, 2012.

Aşan, Muhammed Beşir: “Hamit Zübeyr Koşay’ın Hayatı ve Eserleri”, **Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri**, Editör: Abdülkadir Yuvalı, Kayseri, 1996.

Ozankaya, Özer: “Yurttaşlar İçin Medeni Bilgiler ya da Çok-Partili Dönemde Rafa Kaldırılan Demokrasi Dersleri”, **Mülkiye**, Cilt: 26, Sayı: 233, Mart-Nisan 2010.

Özcan, Nezahat: “Yahya Kemal Beyatlı’nın Elçilik Yılları ve Diğer Resmi Vazifeleri”, **Bilig**, Sayı: 1, Bahar 1996.

Özkaya, İhsan A.: “Atatürk’ün Son Hastalığı ve Ölümü”, **Milliyet**, 15 Kasım 1976.

Özlu, Hüsnü: “Cumhuriyet Dönemi Bir Bilim Kadını Afet İnan, Tarih ve Medeniyet Çalışmaları”, **Halide Edip Adıvar’ın Ölümünün 50.Yıldönümü Anısına Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt: 1, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2016.

_____ : “Afet İnan’ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları,” **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, X/22, Bahar 2011.

Sadak, Necmeddin: “Yeni İlim Ocağı”, **Akşam**, 11 Kanunisanı 1932.

Şakiroğlu, Mahmut H.: “Hamit Zübeyr Koşay”, Cilt: 26, **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.

Toprak, Zafer: “En Büyük Antropolojik Anket”, **Toplumsal Tarih**, Sayı: 205, Ocak 2011.

Uzun, Hakan: “Yazdığı Eserlerde Atatürk’ü Tanımak ve Anlamak: M. Kemal Atatürk’ün Karlsbad Hatıraları”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 59, Güz 2016.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: “Ellişer Yıl Ara ile Türk Dili”, **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1982.

Yıldız, Özgür: “İlk Türk Kadın Tarih Profesörü: Afet İnan”, **Halide Edip Adıvar’ın Ölümünün 50. Yıldönümü Anısına Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt: 1,

Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2016.

5. Süreli Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Hürriyet

Milliyet

Ulus

6. Ansiklopediler

Cumhuriyet Ansiklopedisi

İslam Ansiklopedisi

7. İnternet Kaynakları

İnan, Afet: “Orta Kurun Tarihine Umumi Bir Bakış”, **Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Müzakere Zabıtları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 405-445 (<http://www.ttk.gov.tr/yayinlari-miz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>) (Son Erişim Tarihi: 28.09.2017).

Keskin, Nuray: “Kadınların Siyasal Haklarında İlk Aşama: 3 Nisan 1930 Belediye Seçimlerinde Seçme ve Seçilme Hakkı” https://www.academia.edu/3105596/Kad%C4%B1nlar%C4%B1n_Siyasal_Haklar%C4%B1nda_%C4%B0lk_A%C5%9Fama_3_Nisan_1930 (Son Erişim Tarihi: 11.05.2016).

DİŞ HABERLER

Mısır kızılıay nasıl bombalandı?

Haras, 9 (A.A.) - Mısır kızılıay... Haras, 9 (A.A.) - Mısır kızılıay... Haras, 9 (A.A.) - Mısır kızılıay...

Tunhan eyaletine karşı, Rai Sey... Tunhan eyaletine karşı, Rai Sey... Tunhan eyaletine karşı, Rai Sey...

İnanan yerler arasında büyük bir be... İnanan yerler arasında büyük bir be... İnanan yerler arasında büyük bir be...

12-13 gün, Dagestana, ormanba... 12-13 gün, Dagestana, ormanba... 12-13 gün, Dagestana, ormanba...

Çemp ephedine ilahın tayyid... Çemp ephedine ilahın tayyid... Çemp ephedine ilahın tayyid...

Bundan başka Haberistanın giri... Bundan başka Haberistanın giri... Bundan başka Haberistanın giri...

Harb hakkında son haberler

İtalyan ve habes bayraklarını... İtalyan ve habes bayraklarını... İtalyan ve habes bayraklarını...

Çemp ephedine habeslerin... Çemp ephedine habeslerin... Çemp ephedine habeslerin...

İspanya ve Batıya doğru... İspanya ve Batıya doğru... İspanya ve Batıya doğru...

Laponya'da

İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon...

Neşid, İtalyanlar için... Neşid, İtalyanlar için... Neşid, İtalyanlar için...

İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

Bulgaristanda

Mulcaevskiy muhalifler serbest... Mulcaevskiy muhalifler serbest... Mulcaevskiy muhalifler serbest...

JAPONYA'DA

Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması...

İngilizleri...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

Mançuriyada...

Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada...

İspanya'nın...

İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın...

B. Russell...

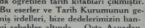
B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell...

Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi'nin yeni açıldı

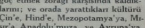
Başkanı Atatürk'ün yeni açılan...

(Başkanı Atatürk'ün yeni açılan... (Başkanı Atatürk'ün yeni açılan... (Başkanı Atatürk'ün yeni açılan...)

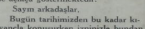
B. Akınca'nın öğrencileri...

B. Akınca'nın öğrencileri... B. Akınca'nın öğrencileri... B. Akınca'nın öğrencileri...

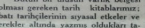
İtalyan ve habes bayraklarını...

İtalyan ve habes bayraklarını... İtalyan ve habes bayraklarını... İtalyan ve habes bayraklarını...

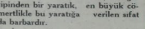
İspanya ve Batıya doğru...

İspanya ve Batıya doğru... İspanya ve Batıya doğru... İspanya ve Batıya doğru...

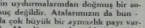
İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

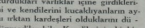
İngilizler Saryel'den 20 milyon...

İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon...

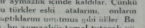
Deniz konseyinin okunması...

Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması...

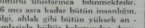
İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

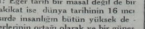
Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada...

Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada...

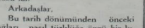
İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın...

İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın...

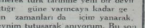
B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell...

B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell...

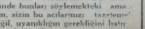
İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

İngilizler Saryel'den 20 milyon...

İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon...

Deniz konseyinin okunması...

Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada...

Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada... Mançuriyada, 9 (A.A.) - Mançuriyada...

İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın...

İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın... İspanya'nın, 9 (A.A.) - İspanya'nın...

B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell...

B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell... B. Russell, 9 (A.A.) - B. Russell...

İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya... İtalyanlar, 9 (A.A.) - Laponya...

İngilizler Saryel'den 20 milyon...

İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon... İngilizler Saryel'den 20 milyon...

Deniz konseyinin okunması...

Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması... Deniz konseyinin okunması...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon... İngilizleri Saryel'den 20 milyon...

(Sarıya geçiyor)

Ek-2/a

01008354-2

1- Bükres Kongresi için bildirilecek isimler :

Bayan Münire Güror ✓
Bay Yusuf Liya Özer

2- © Kongrede benim vereceğim tezlerin başlıklarını bildiriyorum

A	III-6
B	54
F	84-2

a. Anımsı heyette :

"L'activité archéologique de la Société d'histoire Turque."
Türkçesi :

"T. T. Kurumunun Türkiye'de yaptığı faaliyetler"

b. "Section" da söylemek istediğim konu :

200 Türk Kadimi üzerinde yapılan antropométrique tetkikinin sonuçları

Ek-2/b

01008354-3

"Une étude anthropométrique
sur 200 femmes Turques" ✓

3- Kongrenin açılış ve kapanış
tarihleri. ✓

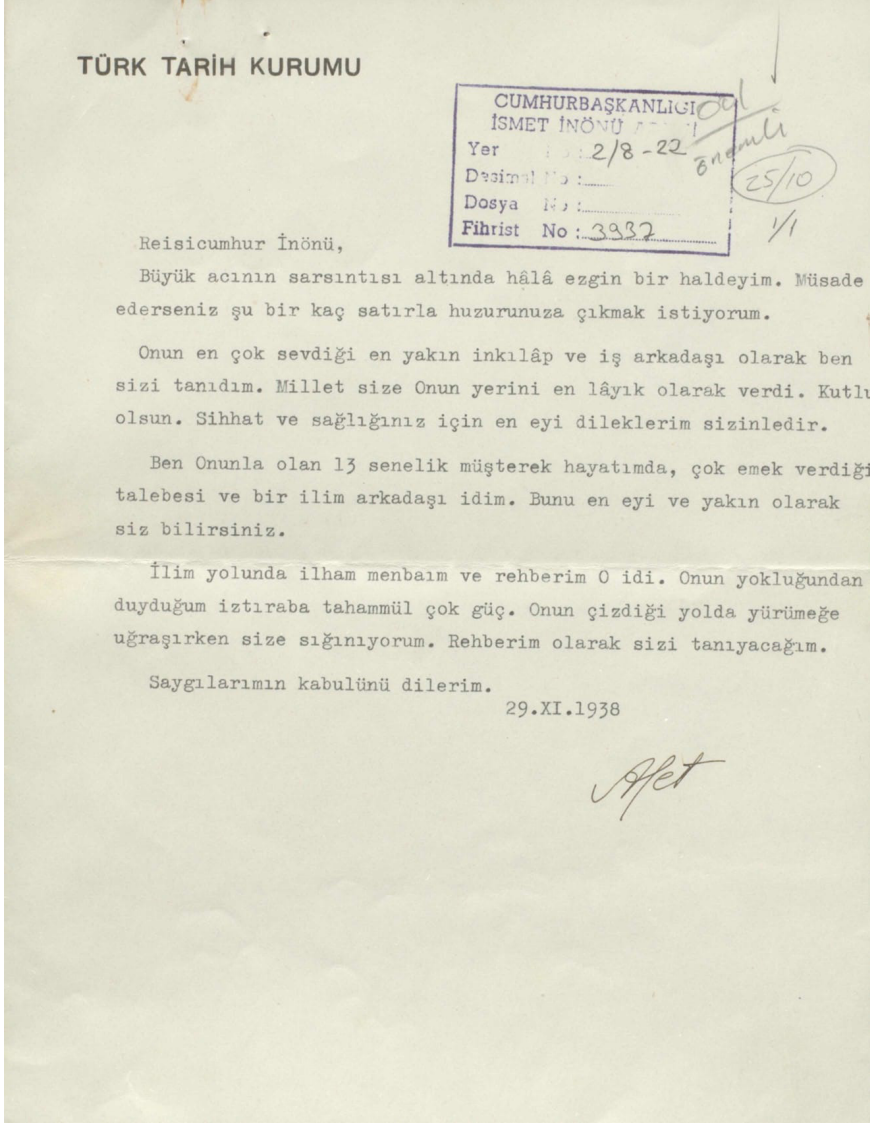
A	54-6
D	54
F	84-3

4- Bükreze geçen sene gittiğim
zaman kaldığım otelde
ayrı daire + iki yatak odası
banyolu ve salonunuzu
tutulmasını rica ederim.
Bir oda da B.Y. Ziya için

5- Bu isteklerim için
sefaretiniz vasıtasıyla ✓
temini edilirse çok memnun
olurum.

Afet

Ek-3

Ek-4

